

ДОЛООН
ХОНОГТО
НЭГЭ УДАА
ГАРАНА

Буряадай Залуушуул

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛЫН ОРГАНИЗАЦИЙН ОРГАН

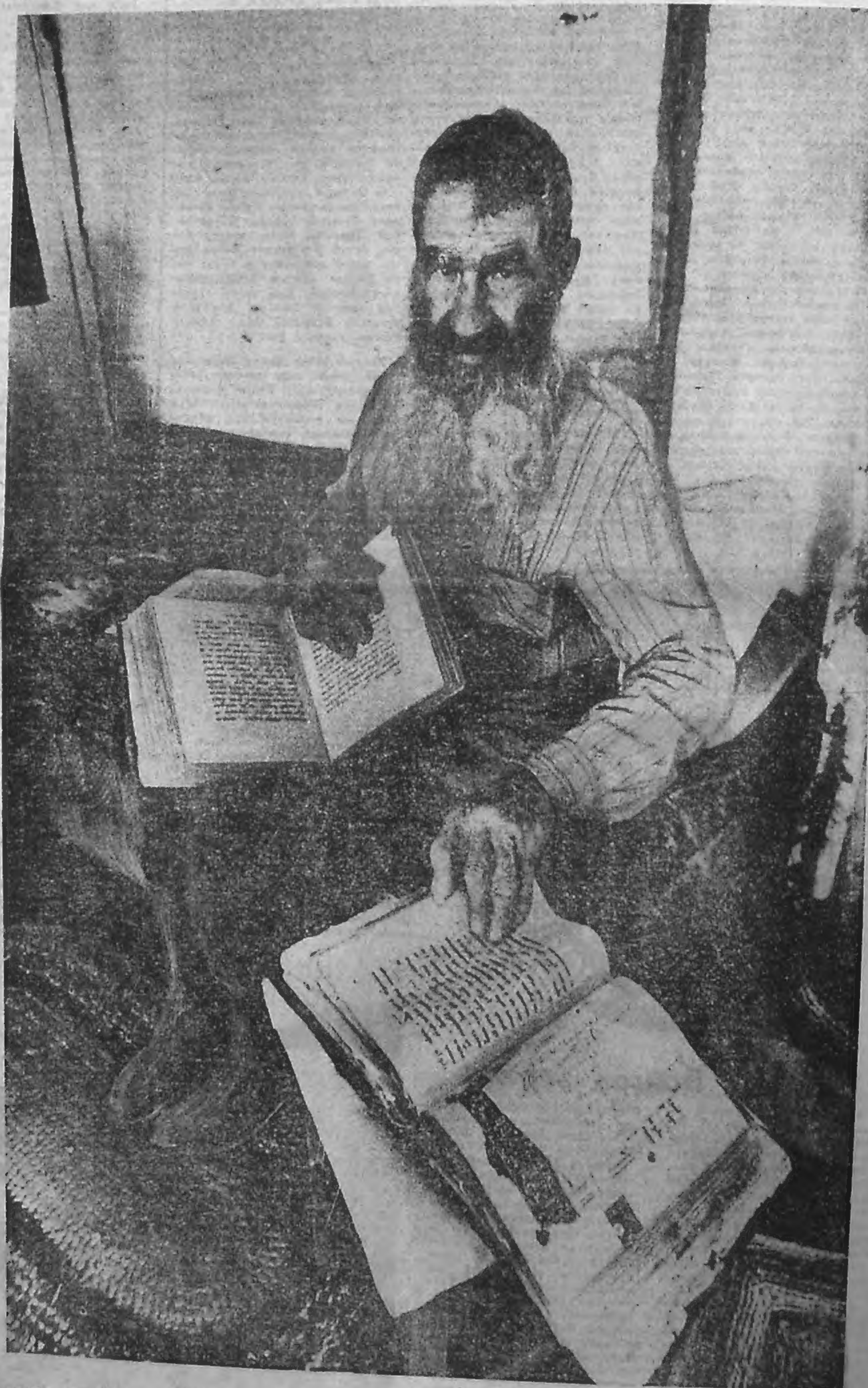
ГАЗЕТЭ
1931 ОНОЙ
ОКТЯБРИЙН 1-НЭЭ
БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ
ОРШУУЛАГДАЖА ГАРАНА

Суббото,
июлийн 7,
1990 он
№ 27 (7125)

Сэн 3 мүнэн.

ЭНЭ ҮБГЭЖӨӨЛЭЙ УГ ГАРБА-
ЛЫЕ ЗАБАЙКАЛИ РУУ ТУУЖА
АСАРХАН ЮМ. ШЭНЭЭР АЖА-
НУУХА ДУРАГУЙ БАЙНАНАЙНЬ
ТҮЛӨӨ, ЗАСАГ ЗАХИРГААНАЙ
ҮГЭ ДУУЛАДАГГУЙ БАЙНА-
НАЙНЬ ТҮЛӨӨ СҮЛӨӨ БШУУ,
ГАНСА ӨӨНЭДЫЕНЬ БЭШЭ, БУ-
ХЫ БҮЛӨӨРНЬ АЛАДАГ, ХЮДА-
ДАГ, ХОЛЫН НЮТАГ ГАЗАРНУУ-
ДА СҮЛЭЖЭРХИДЭГ БАЙГАА.
ТЕЭД УГНАА УГТА БУХЫ ЕНО
ЗАНШАЛНУУДАА, НАЙХАН ДУУ-
НУУДАА, ТҮҮХЭ БЭШЭГЭЭ ДАМ-
ЖУУЛЖА, ТЭДЭНЭР ЕНОТОЙЛ
ШЭН ЗОФИГ, БААТАРШАЛГА ХА-
РУУЛАА. ХҮШЭР БАЙДАЛДА ХҮН
ТҮХЭЛӨӨ АЛДАНГУЙГӨӨР УГ
ГАРБАЛАА ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭН
ҮНЭН СЭХЭЭР, БҮГЭДЭНДЭ АША-
ТАЙ ТУНАТАЙГААР АЖАНУУНА
БШУУ.

Жаргал ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

Ажалша «Туяанын» алхамууд

Республикын хүнгэн промышленостини түрүү предпринятиудай нэгэн болохо оодолой нэгдэл бурлад басаганай байхан нэрэ зүүдэг юм. Нэгдэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй өөһон үмдэ, сомса, халаад болон бүсэд хубсана республикын хүн бүхэн шахуу үмдэдэг өһотой.

Дайнай эхилхэн 1941 ондо оодолой хоер цөх нээгдэж, энэ предпринятиин эхи табиган түүхэтэй. Баруун фронттоо эльгэгдэхэн таархай шинель, хубсатэй үмдэ, майхан, солдадай хүнхэ хэдэг туулмаг хэлбэжэ эхлэдэг байхан юм. Хүйтэн олоо соо байхан сэрэгшэдтэ дулаан хубсана хилэмэн бууһа өөрөгүй хэрэгтэй болодог нөөб дөө. Тинмээ сэрэгшэдэй хүлээн дулаан хубсана түргэнөөр оожо эльгэгдэх оролдодог байгаа. Дайнай хүүлээр Улаан-Удын оодолой фабрика эхэнэрүүдэй палыто оодог болоо лэн. Хара плюш бүдөөр тинхэдэ оогдон палытоуды үмдөөд абахан хүнүүды мүнөөшье заримдаа харахт.

60-аад онуудта предприняти тухайлагдал боложо, эршүүлэй самса оожо эхлээ. Тини 1974 ондо фабрикын хуури дээрэ оодолой үйлдбэрини «Туяана» нэгдэл эмхидхэгдэж, бэшүүр, Бабушкин, Гусиноозерск, Захавинск-де филиалинуудын нэгдэлхэн байха юм. Мүнөө нэгдэлэй гол предпринятида 900 шахуу хүн ажиллана. Харин бүхыдөө нэгдэлдэ хоер мянга гарам зон хүдэлнэ. Эхэнэрүүдэй плати, халаад нургагдай хубсана — Бэшүүрэй, эршүүлэй үмдэ, унтарини зүйлнүүд — Захавинск, Гусиноозерск, хүүгэдэй хубсана Бабушкинай, Хуушан Бэрэнэй филиалинуудта оодог байна. Татарский ключ хууринда шэнэ цөх хаахан нээгдэж, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргжа эхилбэ. Олон гол горхонуудхаа үргэн мурэн болодог гэдэтэл, нэгдэл районно филиалинуудараа хүсэтэй гэдэл алдуугүй.

Нэгдэлэй профкомой түрүүлэгшэ Л. А. Богуславскаятай хаяхан уулзама, коллективэй мүнөөдэрэй байдалаар хонирхоо лэмди. Энэ уулзаха үедэмнэй байд гээд пз телефон наяржа, филиалинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй хоерлэдэз баатай болоо лэн. Гэбшье тэднээ хашарангүй хонирхоон асуудалнуудтань дүүрэн харюу үгэнэ.

— Манай нэгдэлдэ ажалладэг бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй 90 процент эхэнэрүүд юм. Тэдэнэрэй гэр бүлэднэ найн байбал, бүтээсэ өхэтэйгээр хүдэлхэ аргатай гээшэ. Тээд нэгдэл хүдэлмэрилэгшэднэ гэр байраар, бүхы хүүгэднэ сээд, аслаар хангаха аргагүйдэнэ. Гадна гансаараа хүүгэдэ хүмүүжүүлдэг эхэнэрүүд үсөөн бэшэ байха. Мүн олон үхибүүдтэй бүлгүүд байха. Тинмээ нээ профком тэдэнэртэ али болохо туһа хүргэхэ оролдон. Жэшээлхэдэ, Захавинск-де филиалай оодолон Любовь Гармашева Доржиева долоон, Бэшүүрэй Любэ Дмитрийевна Афонькина, Екатерина Митрофановна Иванова табан хүүгэдтэй юм. Үйлдбэрин дээрэ эрхмээр хүдэлхэе гадна эдм олон үхибүүдэ найнаар хүмүүжүүлнэ. Хэнэйшье мэдэхээр, энэмнэй хүнгэн хэрэг бэшэ, — гэжэ профкомой түрүүлэгшэ Лидия Афонькина Богуславская хөөрэнэ.

Гэбшье эхэнэрүүдэй коллективтэ ажаллада, нэгэ талаараа найн юм. Эршүүлдэ орходоо тэдэнэр хүжүтэй, эдэбхтэй, энэрхы сэдхэлтэй ха юм дээ. Бүхы найндэрнүүд хүжүтэйгээр, хонирхолтойгоор эндэ үнгэргэгдэдэг. Юуб гэхэдэ, ямгэр нэгэн найндэрнэ үнгэргэгэ цөх, бригада бүхэндэ даалгагдажа үлгэнхэй. Жэшээлхэдэ, нэгдэлхэ цөхөхид Мейн 1-нэй найндэрнэ бэлдэжэ, хүжюу зугаатайгсгар үнгэргэн юм. Цөхэй дууша, хатерша эхэнэрүүдэй табиган концерт мэргэжэлтэ артистнуудайхнээ дуу

туугүй найн байгаа. Эсхэлгын цөхөхид мэргэжэлэйнгээ найндэртэ зориулагдаһан концертдэ бэлдэхэдэ, өөрын онсо шэнжэ оруулаа. Дуулаха, хатарханаа гадна шүлэгүүды уншаһан, эдэб нээдэ эмхидхэн байна. Цөх бүхэн өөрынгоо найндэрнэ үнгэргэхин тула заримдаа амаралтын үдэр зобдо оложо, бэлдэдэг юм. Ингэжэ предпринятиин хүдэлмэрилэгшэд бээ бээ найн танидаг, эбтэй зөтэй болодог байна.

Тингэбшье эндэ ажалһаа гарха, орохо ушарнууд олоор үзэгдэнэ. Залуушуул хоер-гурбан жэл хүдэлөөд ондоо тээшэе ошоно. Ямар ушарһаа нимэ юумэн үзэгдэнэ гээшэ? Нэгдэлэй комсомолой эмхини секретарь Ирина Тютрина энэ асуудалда харюусахадаа, ингэжэ хэлээ лэн: — Энээнэй гол шалтаган гэхэдэ, манда хамтын байра дуталдана. Бүхыдөө зургаан байратайбди. Тэдэмнэй нэгэ газарта бэшэ, хотын захануудта байрладаг юм. Басагадай найнаар хууша эрхэ байдал хамтын байрануудта зохиогдоогүй. Уһа, түлээ газарһаа оруулха болоно. Болбосон тухэлтэй байратай хаа, тэдэнэр тогтон хүдэлхэ лэн.

Хамтын шэнэ байра барюула тухай үкнэй эндэ хэлсэдэг. Министерство нимэ байра барюулаха мүнжэ зөөришье үгэнэ. Тээд барилгын эмхинүүд энэ объектые шуалада тоолоногүй; баринагүй. Саашадаа үйлдбэрин үргэдхэгдэхөөр хараалдана. Тинмээхэ хүдэлмэрилэгшэд бүри олоор хэрэгтэй болохо юм. Тээд хамтын байра барингүй энэ асуудалай шиндэгдэхгүй байһаниини эли. Тини шэнээр хунгагдаһан нутагтай Совет энэ хэрэгтэн анхаржа, зүбөөр шиндэхые оролдхо бээ. Юуб гэхэдэ, тэдэнэрэй продукция үбгэн залуугүй — бүхы хүнүүдтэ хэрэгтэй ха юм.

Д. НАГУСЛАЕВА,
журналист.

ТҮҮХЫН МУЗЕЙ ХАЙШАН ГЭЖЭ НЭЭНЭН ТУХАЙ

Энэмнэй абахан гоо байшан гэшэб гэжэ Советская үйлсөөр гараһан хүнүүд ходо гайхалсадаг. «Советүүдэй талмай» гэжэ трамвайн буудалһаа холо бэшэхэнэ энэ байшан оршоно. Түүхын музей баригдажа байна гэжэ тэрнине мэдэхэ хүнүүд танда хэлэхэ...

Тээд энэ байшангы юун болоторнй гооноо гэшэб гэжэ зарим хүнүүдэй асуухада, гайхахаар бэшэ байдаг. Өөһдөө тинмэшье найн байдалтай бэшэ аад, түүхын музей хэдэн олон жэлэй туршада баригжа, өхэ мүнжэ гаргашалнабди. Түүхын музейн хайшан гэжэ нээгдэхэн тухай өһотойл томо статыя бэшэжэрхихээр гэжэ хэлэхэ байнаб. Барилгын хүүлээр эндэ тэндэ үлгэн хара саарһан, эбдэрхэй плита, хоолой, түмэр түдэг гэхэ мэтэ харагдана. Ксения Максимовна Герасимовнай хүтэлбэрилдэг группа аяар арбаад жэлэй туршада музейдэ экспонатууды суглуулаа. Тэдэнэй ханамжа дуулаа хаа, хонини лэ байгаа.

М. М. Герасимова — түүхын эрдэмэй доктор, БНЦ-гэй нийтийн эрдэмэй институтдай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ:

— Намайе эндэ хэншьеб консультант гэжэ буруу нэрлээ. Тээд би консультант бэшэ, херин ажал хэдэг, бүхы абуулганууды эмхидхэдэг хүнүүдэй нэгэнби. Минини эмнэ экспонатууды суглуулжа эхилхэн юм. Энэ хэрэгшын би үргэлжэлүүлээб.

Валентина Цыренова — секторые даагша:

— Манай группата нэгэ наһанай хүнүүд сугларанхайбди. Хэдэн жэлэй туршада фондын материалнууды шэнжэлжэ, музейнүүдтэ элгээхэ баатай болобди. Юушье мэдээтүй байтар он жэлнүүд хубарилдан үнгэршэнэ. Хэнэн ажалынгаа дүнгүүды харадаг

гүйбди. Иимэ байдалда ажал хэнэн нэрэ зүүжэ, салин үлгэ абажа байха гэшэб хонирхолтой бэшэ дөө. Нэгэ үедэ Москваһаа бригада ержэ, өөһадынгөө материалнуудар подиумууды тухээрээ лэн. Үнэтэй модоор батерейн нөөгүүр татагдаха решеткинууды хэнэн аад, мүнөөшье хүртээр байха гезертань табладуг. Батерейнүүд байгша ондо гурбадахаа хэлгэгдэхэн. Сүмэршэн хуушан трубанууды гэгнана нэрэ зүүгээд, гоголтонуудай саагуур нюужарханаини мүнөө болохоодо сүмэржэ, тэндэ байһан шуаг материалнууды - норгожорхөө, Мрамор поол дээрэ музей харахаа ерхэн нэгэшье хүн гэшэжэ үзөөдүй. Энэ байшангы табэ дахин сагааднабди гэжэ хэлээ һөөмнэй, этигэшьегүй байха болохот.

Газеа гушаад градус хүртэр бүгшэм халуун боложо байхадань, музей соо удаан хуушын аргагүй хүйтэн. Херин үбэл болоходонь юун болохобди! Потологһоо уһан һабиржа, тагууд дээгүүр байһан үнэтэ шуаг материалнууды муудхана. Тээд эзмэтэйшүүлэе элнүүлхээб, харюусахыень эрилтэ табихаа ханамжа гэжэ олохон хүнүүд хэлэхэ байха. Хэзээ нэгэтэ музейдэ гол анхерал хандуулагдажа, дээрэ дурсагдаһан дутагдалнууд үсэдхэгдэжа байха гэжэ найдаһнабди. Партийн обком, Верховно Совет болон хунгагдай клуб тус объектдэ анхарха гэжэ оролдон. Энэниинь бидэ дэмжэнэбди. Соелой министерство ямар туһаламжа хүргэнэбди? Тэрэнэй хэмжээнүүды абаха гэжэ оролддоогүй хаа, музейн хэрэг байдал хууриһаа хэзээдэшье хүдэлхэгүй. Гэбшье музейн хүдэлмэрилэгшэд саашадаа анхарагдаагүй хаа, шанса хэмжээнүүды абахаар бэлэн байһанаа мэдүүлээ.

Ольга ГАЛЛАС.

Үхибүүд Байгал зурана

Байгша оной апрелин 1-нэ майн 20 болотор П. П. Постышевой нэрэмжэтэ пионерүүдэй байшангай «Глобус» гэжэ интернациональна хани барисаанай городской клубай дурдхалаар «Байгал» — Мичиган: далай хамгаалай гэжэн хүүгэдэй зурагай конкурс эмхидхэгдээ. Уласхоорондын театрально-экологическа фестивалине утгуулан эмхидхэгдэхэн энэ конкурс хонирхолтойгоор үнгэрхэн байна.

Конкурсдо хабсадагшад зурагууд соогоо түрэл байхан. Энэ ороноо, үзэхэлэнтэ байхан байгалине магтан түүрэнэ. Үхибүүдэй оршон тойронхи байгалида ямаргаар ханддаг байһан тухай конкурс тои элээр харуулба бшуу.

Конкурсдо 144 зураг эльгээгдээ. Баргажнай, Хураанхай, Кабанский, Загарайн

районуудай хурагшад конкурсдо эдэбхтэйгээр хабсадаа. Улаан-Удын хурагшад болон студентүүд олон байгаа.

Юонини 1-дэ Үхибүүды хамгаалгын уласхоорондын үдэртэ выставка нээгдээ лэн. Выставкан түрүүшын үдэр найндэртэ хабсадахаа олон хүнүүд сугларав.

Одоошье дүнгүүд гаргагдажа, конкурсдо илагдах тодооруулагдаба. Конкурсдо хэд илааб гэдэл: 9 наһатай Витя Моторин (Улаан-Удын Железнодорожно районной пионерүүдэй байшангай изостуди), «Ольхон олтирога» гэжэн зурагайнгаа түлөө, 10 наһатай Алена Зимина (Улаан-Удын Железнодорожно районной пионерүүдэй байшангай изостуди) «Байгал далайн дэргэдэ» ходоодоо нимээр амардаг байла гэжэн зурагайнгаа, Улаан-

Удын Серовой нэрэмжэтэ пионерэй байшангай изостудини гэшүүд Вадим Окладников, Дима Кузнецов онсо тэмдэглэгдэжэ, шангуудта хүртөө.

Конкурсдо 20 зураг эльгээһэн 12 наһатай Чингис База-ров илагдай тоодо нэрлэгдээ.

Эдэ үхибүүд бүгдэ дипломуудсгар, үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаһан байна.

Улаан-Удын Серовой нэрэмжэтэ пионерэй байшангай изостудини гэшүүн Эля Раднаева (12 наһатай) «Минини Байгал» гэжэн зурагайнгаа түлөө кон-

курсын гол шан болохо дипломдо хүртэжэ, «Океан» гэжэ Бүхэсоюзна пионерэй лагерьта амарха путевоор шагнадаа.

Гадна дээрэ дурсагдаһан үхибүүдэй зурагууд хүүгэдэй республиканска болон союзна хэлбэлнүүдтэ — «Хараас-гай», «Пионер», «Юный художник» гэжэн журналнуудта, «Пионерская правда» газетдэ гаргагдаха. Үшөө тинхэдэ «Байгал» — Мичиган: Байгал далай абарал гэжэн конференци-фестивальда үхибүүдэй

зурагууд харуулагдаха юм. Энэ фестиваль байгша оной август-сентябрьда Улаан-Удэдэ үнгэргэгдэхэ.

В. БЕЛОВА,
П. Постышевой нэрэмжэтэ пионерэй байшангай интернациональна хүмүүжүүлгын талаар методист.

ЭЛЯ РАДНАЕВАГАЙ «МИНИНИ БАЙГАЛ» ГЭЖЭ ЗУРАГ
(12 НАНАТАЙ,
СЕРОВОЙ НЭРЭМЖЭТЭ ПИОНЕРЭЙ БАЙШАНГАЙ ИЗОСТУДИ, ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭН Н. В. СУЧКОВА).

2-дохн хууд.

Энэний ой ухаанда орошогүй үзэсхэлэнгэ хайхан ой тайга байдаг. Хайшаахыг эрхэн харахад, шар, улаан сэгсгүүд намжаа гоовор харагдана. Хуна, нарханай анхилма үнэр толгоймной эрхүүлэн мэт болохо юм. Тэрз Селенгинскийн түбһөө арбаад минута абагаар ябаад хүрэхөөр гээртэ, 83 гектар талмай дээрэ намжын харагдана, Селенгинскийн Байгалай промшленин шарха гэж нэрлэдэг болохтойбди.

Байгали хамгаалха талаар Кабанский районно комитетэй түрүүлэгшэ Михаил Фролович Быков болон буряадай Госкомприродын инспектор Янжима Васильева гэгшэдэй энэ ой соогуур бидэ абанабди. Иймэ гоо хайхан ой соо ороод баярлан ябаашыг наа, тэрэ хосорхо гэжэ ханаадаа урмаа хуларан досоомной аагүй болошоо нэн. Тингэһээр ябатараа мүнөөнэй үнэн зүб байдалда ерээб. Юуб гэхэдэ, июнний 8-да арадай депутадудай Селенгинскэ поселогой сесси нимэ шиндхээр гаргаһан байгаа: энэ ой соо байгаа ондо гурбан микрорайон барилга зүбшөөхэ. Быков буруушааха гэжэ мэдээд, тэрэниие сессидэ хабаадалсаар урибагүй. Зүгөөр Михаил Фролович тэрээн тухай мэдээд, тэндэ ямаршыг барилга хэхи зүбшөөхгүйб, модо отолхы эрид буруушааһан гэжэ мэдүүлэ. Тингээд тэрэ ингэжэ хэлэбэ: «Ой тайга гэжэ эмнэй орон, элүүр энхэ байдал, тунгалаг сэлэр агаар ха юм. Тэрэндэ шурган ороһоной хэрэг бин гү! Хоёр жэлэй үнгэрхэдэ хүлээгдээгүй аюул ушар боложо магадгүй».

Байгалида эзэн бусаар хандахада ямар аюултай байдаг бэ гэжэ дэбтан хэлһэнэйшье үлүү ха юм. Зүгөөр ондоошье эрхэ нүхсэл байха гэжэ Быков ойгуулын хэдээ. Ой хадаа поселок болон шламонакопитель хоерой хоорондо хаалга хэдэг. Тэндэ то-

мо соорэмүүд соо үнэр танартай муухай үнэн сүлжэжэ, агаһанай түрһээс хаяха үедэ нилээд хоро хүргэдэг. Тэндэһээ тэрэнь аргагүй муухай үнэрэй гутадаг байһан тухай хэлһэнгүйб. Харин тэндэхи ой хэдэ шэнхэн муухай үнэр танарыг бөөдэ шэнхээгээд, шадаха ээргээрээ ариг сэлэрхэн болгохыг оролддоно ха юм. Харин хамгаалха үдхатай ногоон ханины хосоршоо хаань, юун болохобди

Гэхэ зуура, Селенгинскийн депутадуд ой тайгаар тусгаар ябажа тараа. Энэ үзэсхэлэнгэ хайхан ургамалнуудыг хуадалбалнай, юун үлэхэб гэжэ энгүүлэх гэжэ оролддо. Тээд тэдэмнэй индеецүүдэй вождынууд бэшэ ха юм даа. Тэдэнэй жамаа өһо соо ингэжэ хэлэгдэнхэй байдаг: «Гаргэжэ ябадал тухайгаа бодожо үзэхэ зуураа, хүнүүдэй удаадахи долоон үетэндэ манай энэ ябадал ямар нүлөө үзүүлэхэ гэжэ бидэ хараада абалсаха уялгатайбди». Тиммэһээ Быков республикийн Госкомприрододо тунгаламжа эрижэ, ингэжэ хандаба: «Бүхы хаба шадалаарга энэ ойе абарха хэрэгтэй. Тингээгүй наа, мүнөө Сэлэнгын ЦКК-тай боложо байһан үйлэ хэрэгтэй хожомоо ушархадаа болохобди. Гушан жэлэй үнгэрхэн хойно байгал дээрэ тэрэниие хэн нуулгааб, эрдэмтэд олонинтэ юу хараа гэжэб гэжэ бодоодшье үзэхэдэмнэй хожом болоһон байха. Мүнөө 17 мянган хүн поселогто ажлаауна, комбинат дээрэ худалжэ хоолойгоо тэжээхэ».

Эндэхи ой абарха гэжэ нилээд хүшэр байха. Тиммэһээ ЦКК-тай директор В. О. Гейдебрехтын шалтгаануудыг шагнаха зуураа, нимэ тобишолол гаргааб, Владимир Оттович Селенгинскийн карта манда харуулба. Ой соохи модо отолжо, поселогоо үргэдхөөгүй наа, бэшэ газар үгы болохтой. Тингээд тэрэ ингэжэ хэлэбэ: «Ехэл хүшэр хүндэ байдалда оронхойбди. Хүнүүдтэ

гэр байра хэрэгтэй. Поселогто гэр байра барихын аргагүй, гэхээр талмай үгы, Комбинат дээрэ 1200 хүн гэр абахаар ээлжээгээ хүлээнэ. Эды олон хүндэ гэр байра хэрэгтэй бшуу».

Ой тайгын үгы боложо, гол горхонуудай хатажа, шубуу шонхорой, ан амитадай хосорон үгы болоһон тухай мэдээсэл дуулахадаа халаглан, толгойгоо тошохо сэг эрэхэл байха. Тэрэ ой соо микрорайон барилга тухай шиндхээр тушаа үлүү өхээр ханаагаа зобоһоной хэрэггүй гэжэ комбинатдай директор тоолоно. Барилгын култура дээшлүүлэ наа, ой тайгага сахин хамгаалха үлөөхэбди тэндэ хүнүүдтэ хайн гэрнүүдэ дие барилга үгэхэ болоһонбди. Тимбэ яабашыг бүхы юумэндэ үнэн зүбөөр хандаха хэрэгтэй. Хэрбээ Селенгинскэ поселогой барилгын талмай үргэдхэжэ, тэндэхи үзэсхэлэнгэ хайхан ой соохи модо отолжо, ургамал сабшаха болоо хаанмай, хожомоо ямар байдалда орохо тухайгаз бодоодшье үзэхын айнаар. Комбинатдай профилекторин барилга зуураа, ой тайгада ямараар хандаһын бидэ хараабди. (Тэндэл шэнэ районнуудыг бодохоор хараална).

Хуулита гүрэн байгуулха гэжэ бэлдэжэ байһан аад, хуули бусаар профилекторинуудыг бодохоодо ямар гэжэбди Нэгдэхэ бүлэгтэй ой тайганууд соо —Байгалын тойроод ургамал ургамалнууд, ой тайга хамгаалхы үүртэ дүүргэдэг, эдэмнэй Кабанскийн районой ой тайга болоно гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй—гансал РСФСР-эй Совмин ямар нэгэ барилга хэхи зүбшөөл үгэхэ аргатай. Энэ ушарга ямаршыг зүбшөөл үгтөөгүй, харин профилекторин барилга дүүргэдэг гэжэ хэлэхэдэ болохо.

Микрорайонуудта баһал нимэ байдалтай ушарнабди. Кабанскийн лесхоз болон районой газар хэмжэгшэд эндэхи ой тайгын мо-

дыг сабшажа, барилга хэхэдэнь ханаагүй гэжэ хэлэ. Мүнөө Москваһа ямар харюу эрхэб гэжэ хүлээнэ. Тээдшье урдынки мэтэ тэрэниие хүлээгээгүй байжа магад.

Хуулэй хуулдэ шламонакопитель ошожо хараха гэжэ шиндхэбди. Тэндэ хосоршоһон табан соорэмүүд сагаан бүрн уһаар хушаатай байба. Үнэр танарын гэжэ айнаар муухай. Шэнэ микрорайонуудай эрээдүйн ажлаар шалтгадэ энэниие харуулхада болохон байгаа ха. Ажабайдал наа өхээр эсхэн хүн лэ нимэ муухай үжэшхэн үнэртэй аглаар амилхаха зүбшөөхэ байха гэжэ ханаам. Хэрбээ ой тайгын хосороо хаань, заатагүй нимэ байдалтай ушархат.

Тимбэ яабашыг Селенгинскэ поселогтыг хайшын үргэдхэхэ өһөтэйбди байгали хамгаалха талаар районно комитетэй түрүүлэгшэ Быковэй хэлһэнэй өһөөр, Тресковой совхозой тала дайдын ашаар үргэдхэхэдэ болохо гэжэ тоолоно. Эндэшье баһал ороо асуудалнууд гараха янаатай, Юуб гэхэдэ, ажакын ноёдой зүбшэл баһал хэрэгтэй болохо. Хуулэрынь баһа Москвада хандаха хэрэг гараха юм гү! Тээд ой тарялан газарһаа үнэтэй сэнэтэй ха юм. Энэниие ойлгохо гэжэ оролдот. Эндэл Селенгинскийн олонинтэ шухала үүртэ дүүргэхэ зэрэгтэй гэжэ тоолохоор.

Хүнүүд өөһэдөө өөһэдтөө тунгалаа ээргэтэй. Тээдшье Селенгинскэ поселогто нэгшье парк үгы юм. Эндэ хажуудань Вилыйк гэһэн горхон урдажа бийдэг. Тээд эндэ шэнэ модо хуулгаха гэжэ оролдоһоной хэрэггүй, бин байһан ойе гансал сахин хамгаалха шухала. Энэ үзэсхэлэнгэ хайхан ой тайга поселогой хүн зоной омогорхол болохо аргатай бшуу. Зүгөөр энэниие хандажа, отолжо болохогүй. Гэмийн урдаа, гэмшэлын хойноо гэһэн сэсэн онһон үгэ бин юм.

А. ФАДЕЕВА.

БАЙСАХАН БОДОЖО ҮЗЭХЭ ШУХАЛА

Хүтэлбэрлэгшэдэй нэлгэгдэхэдэ буряада бүхы юмэн хайн гэжээ хубилан гэжэ ханаһан байнабди. Министруудэй Советэй Түрүүлэгшээр В. Б. Сагановай хуналгадахада, ямар хубилалтанууд боложо эхилэхэ гэжэ хараад үзэе.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй I сесси дээрэ «Республикийн хүн зонинг эдөө хоолоор хүсэд хайнаар хангалгыг хайжаруулха талаар хойшоюулагдэшгүй хэмжээнүүд тухай» гэхэн эдидхэл соогоо нүхэр Саганов байгали хамгаалхын органуудай минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэһыг бага болгохо дурдхал тухай тогтоходоо, харталба, овошц ургуулхадаа нимэ үтэгжүүлгэ огто хэрэглэхгүйе дурдахаа. Нитрадууд хүнэй бөөдэ хоро хүргэдэг гэжэ дуудһан юрын хүнүүдэй ингэжэ хэлэ наа, гайхаагүй нэм. Тээд нүхэр Саганов үндэр дээдэ тушаа ээлжэ байһан хүн ха юм. Хэрбээ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ болоо хаанмай, ямаршыг ургаса ургасагүй. Тингээ тинтэрээ харталба болон овошц жэлһээ жэлдэ бага ургаса үгэдэг болохтой. Мүнөө республика доторнай гектар хахалагдаһан газар бүхэндэ 40—50 килограмм минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдана. Гэхэ зуура, бүхы Союз дотор энэ тоо 120 килограммда хүрэдэг байха юм. Экологиин талаар муу байдалтай регионуудтаһье минеральна үтэгжүүлгэ өхээр хэрэглэнэ, Германида, Великобританида, Францида, Японидо гектар бүхэндэ 200—400 кг. минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэнэ. Нидерландуудта энэ тоо агаар 780 кг. хүртээр ошоно. Минеральна үтэгжүүлгэ үлүү өхээр хэрэглэхэ хэрэгтэй гэжэ тэмдэглэхэ ханаагүйб. Гэхэшье Буряадай АССР-тэ минеральна үтэгжүүлгэ шухала хэрэгтэй. Эрдэм наукин шэнжлэлтүүдтэ үндэһэлэн, түрүү зууршалануудыг хараада абам, Буряадай АССР-тэ газар үйлэдбэрлэхэ, ургаса ургуулха хэрэгтэй.

Минеральна үтэгжүүлгэ хүнэй бөөдэ хоро хүргэдэг гэжэ нүхэр

Сагановай тоолодог байһан наа, Агропромсоюзай ахалагша агроном Б. С. Разгув нитрадуудһаа айһаной үлүү, тээд хүнэй бөөдэ болох олгоно гэжэ батална. Тээд энэний одоол «ток буруу ханама гэжэ СССР-эй АН-ай гашүүнкорреспондент М. А. Грачев хэлэнэ. Химизацин асуудалнуудай манай республикада ямараар шиндхэгдэдэг байһаниие эдэ бүгэдэн эли тодоор гэршэлэн харуулна бэшэ гү».

Партийн XXVIII съездын долоогуудтай уулзалга дээрэ В. Б. Саганов үгэ хэлэхэдэ, манай Буряада орон өөһэдхыгөө эдөө хоолоор хангаха шадалтай, арга нөөсэтэй гэжэ тэмдэглэ. Үнэхөөрөөшье хүн бүхэндэ гектар хахалагдаһан газар, хоёр гектар бэлшээр, 0,5 гектар нуга сабшалан хүртэхэ байна. Гэхэшье республикийнай хахалагдадаг газарай 60 проценты нуража, үрэгжэлгүй болонхой гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Ингэжэ хүн бүхэндэ нэгэ гектар бэшэ, харин 0,8 гектар үрэгжэлтэй хайн газар арайхан гэхэ хүртэнэ бшуу.

Манай Буряада гектар бүриһөө 8 центнер ороһото ургамал хурагдана. Гэхэ зуура, үрэгжэлтэй хайн нэгэ гектар газар наа 22 центнер ургаса хурагдаха аргатай гэжэ эрдэмтэд шэнжэлһэн байна. Тингээ тинтэрээ СССР-эй зарим регионуудта гектар бүриһөө 25—35 центнер хуража шадаһа, Харин калын саанай зарим ороноудта энэ тоо 60—70-да хүрэдэг байха юм.

Бэлшээринуудыг абаад үзэхэдэшье баһал нимэрхүү байдалтай. Манай бэлшээринууд баян тэжэ хэлэ наа, өхэл эндүүрхэбди. Үхэр малай олоор бэлшэһэн газарта ногоон муу уртадаг гэжэ мэдэхэ ха юм. Заха хнаааргүй үргэн тала дайдалтайбди, хэдишье олон мал үсхэбэрлэхэ аргатайбди гэжэ байгаад үбсүүгээ шаһанай үлүү. Энэ жэлдэ тандажа, өхэл хүшэр байдал тохолодоод байна гэжэ нүхэр Саганов уулзалга дээрэ хэлэ

Эдэ бүгэдэниие хараад үзэхэдэ, манай республикийн хүдөө

ажакын, газар, үйлэдбэрлгын ажабайдал хүнөөм нэргэхэ асуудал тиммэһе бэлээр шиндхэгдэхээр бэшэ шэнги. Хүдөө ажакын секторэй хүгжэлтын замаар дэбшэхын тула бүхы арга боломжонуудаа хаража үзэхэ, шэнэ түсэбүүдэ абха хэрэгтэй гэжэ ханагдана. Уулзалга дээрэ тэгдэнэн элдхэл соо республикийн хүгжөөжэ талаар ямар шиндхэбэринуудай абтагдажа байһан тухай нэгшье үгэ хэлэгдээгүй. Хэрбээ зарим тэдэ дурдхалнуудай оруулагдһан байгаа гэжэ наа, уулзалгада хабаадагшад урмагинууд, этгэл найдалаар дүүрэнги гэр гэртээ тараха нэн. Тээд нимэ юумэн болоогүй даа.

Экологида хэлбэтай шухала асуудалнууд шиндхэгдэнгүй үлэшэнэ. Тингээдшье эдэ асуудалнуудыг түргэн шиндэхэ гэжэ нэгшье хүтэлбэрлэгшэ оролдонгүй, яарангүй хэбэртэй. Байгал далайн хажууда ажаһуудаг гэжэбди. Тиммэһээ хүн бүхэн энэ агууһа далайн байдалтай түлөө харюусаха уялгатай. Хайшан гэжэ бузарлагдһан тухайн тоолоод үнгэршэнгүйгөөр экологическа картануудыг зохиожо, комплексно хэмжээнүүдэ абха гэжэ оролдохо шухала. Буряадай эрдэмтэй түб, тэрэ тоодо биологийн институт энэ шэнжэлээр аялаа олон дурдхалнуудыг оруулан байна. Ингэжэ экологическа картануудыг байгуулха, хүдөө ажакын предприятинуудта экологическа паспортнуудыг зохиохо, нуралгатай тэмсэхэ, ой модо аршалан хамгаалха асуудалнууд экологиче сахиа талаар шухала хэмжээнүүд болоно.

Буряадай АССР-эй Госкомприрода эрдэмтэдэй эдэ дурдхалнуудта заахашье анхарагүй. Ингэжэ тус орган мунгэ зөөрн жижэ божын асуудалнуудыг шиндхэгдэ гаргалхаа ханаа. Эгээн шухала асуудалнуудыг шиндхэгдэн гэжэ нэгшье мэдэрэнгүйгөөр минн лэ нэрэ зүүһэн тобишололнуудыг абха болохгүй.

Хэһэн алдуу эндүүрхэдэйнгэ түлөө хүн гэжэ харюусаха уялгатай. Байгалай ЦБК тааха, Сэ-

лэнгын ЦКК ондоо шэнжэлтэй болгохо тухай ходо хөөрэлдэнхэбди. Тээд хөөрэлдөөһөө ондоо ямаршыг шиндхэбэри абтангүй, бодото хэмжээнүүд хараалагданагүй. Саашадаа шэнэ барилгануудыг хэхэдэ, нимэрхүү алдууинуудһаа зайсахыг оролдохо хэрэгтэй. Шэнэ барилгануудай проектүүд бодотоор бэлүүлэгдэжэ эхилхынгээ урда тээ үргэн олонинтын урда харуулагдаха зэрэгтэй бшуу. Витим мүнэн дээрэ Монско ГЭС барилга, Түгнхн шулуун нүүрһэнэй уурхай түхээрэлгэ, Хавтын райондо гайх үсхэбэрлгын комплекс үргэдхэлгэ гэжэ мэтэ томо барилгануудай проектүүд хаанашье зүбшэн хэлсэгдээгүй гэжэ тэмдэглэ. Гэхэ зуура, барилга бүхэн экологическа байдалда хубилалта оруулна, байгалида нүлөөлнэ гэжэ хэлэлтэй.

Проект табигдаа, арадай ажакын түсэбтэ тус барилга оруулагдаа, барилгашадай коллотив бүүрихэгдөө, шэнга ажал эхилэ гэжэ хүн зондо мэдээсэдэ лэ бүхы юмэн дүүршэдэг зандаа. Нийтын экологическа шэнжэлгэ хэдэг комисси байгуулагдажа, Госкомприродын харюусалтата хүдэлмэрлэгшэдтэй хамта шэнжэлгэ үнгэрэхэ өһотой.

Ажакын эрхилэлгын шэнэ арга методуудыг хэрэглэдэг болоходомнай эдөө хоолой зүйлнүүд элбэгжэхэ, хүн зоной хуудал байдал найжарха гэжэ хүтэлбэрлэгшэд найдадаг байха. Энэшье зүб. Гансал бодото хэмжээнүүд түргэн абатыг оролдоогүй наа, хараалагдаһан түсэбүүд минн лэ саарһан дээрэ үлэшэхэ бшуу. Буряадай АССР-тэ хэрэг байдал хайн гэжэ хэлэхгүй байнаб.

Экологиическа байдалтай муу байгаа сагта хүн зоной байдал найжархагүй. Энэниие бидэ бугаар ойлгоһонбди. Экономическа хэмжээнүүдэй туһаламжаар эрдэм наукин шэнжлэлгүүдэ хэжэ, эгээн ори ганса шиндхэбэри абха сэг эрээ.

С. ТАНОРУЦКИЙ.

Хубилалтанууд болохо гэжэ юундэ этигэнэ-гүйбиб...

Д. АЛТАЕВАН
ФОТО.

АМАР МЭНДЭ, КАМЧАТКА!

ПЕРРОН ДЭЭРЭ ХҮЛГӨӨТЭЙ,
ШУУЯТАЙ! ЭНДЭ ТЭНДЭ ТОМО
СҮҮМХЭНҮҮД, РЮКЗАГУУД, ХАР-
ТААБХАТАЙ МЭШЭЭГҮҮД ЯБЛАЛА-
ТАЙ БАЙНА. БАРИЛГЫН ОТРЯДАЙ
ГЭШҮҮДЭЙ АБ АДЛИ ХУБСАНА ҮМ-
ДЭНЭН ЗАЛУУШУУЛЫЕ ХАРААГУЙ
НАА, ЯМАР БЭ. НЭГЭ ЦЫГАН ТА-
БОР ВОКЗАЛ ДЭЭРЭ ТОГОО ХА
ГЭЖЭ НАНАХААР НЭН.

БҮЛЭГ БАСАГАДАЙ ХАЖУУДА
(НЭГЭДЭХИ КУРС ДҮҮРГЭНЭН ХЭ-
БЭРТЭЙ) ТҮРЭЛХИДЫНЬ ЕХЭЛ НА-

НААГАА ЗОБОНГИ ЗОГСОНОД. ОТ-
БЯДАЙ ГЭШҮҮД БЭЕ БЭЭЫНГЭЭ
ХҮҮРТИГҮҮДТЭ НАЙН НАЙХАНИИЕ
ХҮСЭНЭН ЗАХЯА ҮГЭНҮҮДЫЕ ЕХЭЛ
ОРОЛДОСОТӨЙГӨӨР ТОМО ҮЗЭ-
ГҮҮДЭЭР БЭШЭХЭ ЮМ.

МАНАЙ ГАЗЕТЫН ЭЭЛЖЭЭТ НО-
МЕРЫ ГАРАХАДА, ЭДЭ ХҮХЮУН
ЗУГААТАЙ ХҮБҮҮД, БАСАГАДЫЕ
КАМЧАТКА УГТАЖА БАЙХА. ТЭДЭ-
НЭРТЭ БИДЭ АМЖАЛТАЙ ХҮДЭЛ-
ХЫЕНЬ ХҮСЭНЭБДИ!

Анхаралаа хандуулдаг болоел!

Эзэ ороноймнай хүбшэ тай-
гын шэмэг болодог туруута
ангуудай дундааа хандагай
эгээл томо бэтэй, мяха, өр-
на элбэтэй ан болоно. Тай-
гын баялг болодог энэ амь-
танине гэгээгээ байлгажа,
тусхай хандагай үсхэбэрлээ
фермэ бин болгоо наа, яаха
юм! Ороной зарим нутагууд-
та эдэнэрые үсхэбэрлээд тус-
хай ажыхнууд бин болоо гэ-
хэн нурэг суу гарадаг. Эдэ-
нэрэй дүй дүршэл манай ре-
спубликин госпромхозуудай,
коопзерсоюзхоуудай, хүтэл-
бэрлэгшэд юунда анхарал-
даа абангуй гэгшээб! Али зал-
хуурна гэгшээ гү гэхэн асуу-
далтайгаар манай редакцида
бүлэг уншгад — И. П. Ни-
зовцев (Боргажен), П. И. Бур-
макин, Ч. Д. Будаев, М. Су-
турин, Б. Бадмаев, И. Карбан-
нов, В. Брюханов, Ц. Жал-
сенова (Улаан-Үдэ), М. Цырен-
нов, Д. Аюшеев, Д. Цырен-
жапов (Захагвин) болон бу-
сад тон зүб хандана. Дурсга-
даһан энэ асуудалда харюу-
сахынь биолог-охотоведдээр
хүдэлдэг байһан М. Н. Гылы-
ковтэ манай редакци ханда-
һан байна.

хандгайе гэргий тэжээмэл амитан болгохо гэж оролдолго гаргадаг нэн. Манай орондо дайны урда тээж жэлнүүдт, 1933 ондо Москвайг зоопаркда болон нэгэ хэды зан-поведингүүдт профессор П. А. Мөнтейфелей хүтэлбэри дор нимэ ажал ябуулагдаж эхилхэн юм.

1949 ондо Коми АССР-ий Якша тосхон Печеро-Ильчерскэ , заповеднигэй мэдэлдэ дэлхэй дээрэ түрүүшын хандагай үсхэбэрнлхэ туршалгын фермэ эхихдэгдээ бэлэй. Энэ фермын туйлаан амжалтануудта охотовед Е. П. Кнорре-эхэ габыатай гэхэ онсо тэмдэглэмээр, Хандагайн хоёрдох фермэ 1963 ондо Кострома гсродой хүдөө ажайн туршалгын станцин дэргэдэ байгуулагдаа. Гурбадах фермэ Ярославль хотын хажууда 1980 ондо бин болгодоо.

Печаро-Ильчирскэ фермэдэ хандагайе гэргй амьтан болгон тэжээхэ талаар олон туршлагнууд хэгдэжэ, найн үрэдүн туйлагданаан байгаа.

Хандагай ехэ номгон зантай амьтан, хая гараһан тугалыс гараар, угжаар, эдэз-

лүүлхэдэ, харууһалһан хүндэ
ехэ. дададаг, тэрэниие эхэм-
ни гэжэ тоолоод, ходо да-
хаад ябадаг.

Турүүшын хандагийн фермэд 300 гарын амитад тэжээгдээ. Тэдэнэй 69 толгойны тугал байхдаа хээрэнхэ баригдохан, бусдын фермэд түрэнэн энгинүүдэй тугалнууд болоно. Эдэнэй дунда 5-дахи үеын хандагийн дунда бии. Гараар хаажа хурганхай, хүтэй энгинүүд үдэрэй туршада 7 литр хүртэр хү үгэнэ, жэл соо 500 литр хүн нэгэ хандагийн хаагадана.

Кострома хотын хажуудахи фермын эрдэмтэд В. М. Джурович П. Н. Виткович хоёр хамдагийн хүн элдэв үбшээ аргалхада ехэ тунхтай гэжэ тодорхойлоо. Ангай хүн үнэзнийхидэ орходоо хоёр дэхин үлэтэй, үдээн. Хамдагийн хүн тохойной, белогой, микроэлементуудай болон аминокислотануудай бүридэлөөр үнэзнийхидээ онсо илгарна. Жазэнь, энгинай хүн соо 7—10 процент тохойн, 8—9 процент белок бии, Харин аминокислотануудын үнэзнийхидэ орходоо 5—6 дахин ехэ юм.

Хамдагийн хүн рэхит, тү-

беркулез, хотын шарха эм-
шэлхэдэ урегшатайгаар хэрэг-
лэгдэнэ. Тэрэнэй хүн бакте-
рициднэ шанартай хадаа зү-
най халуун үедэ 3—4 үдэр
соо ээдэдгүйнх үнэтэй сэн-
тэй бшуу.

8. М. Джурович хандагайн
hу өөрийнхөө заабаарлр уу-
гаа, хотынгоо шарха хүсэд
эдгээжэрлхэн байха юм. 4
долоон хоногий туршада хан-
дагайн hуөөр хотын шарха
өргөлхөнэй hүүлдэ үбшнтэн
эдгэдэг, харин бусадайн
шархын хэмжээнийнь бага бо-
лодог. 3—4 долоон хоног соо
эмшэлхнэй хойно үбшнтэн-
нэй бээ мавабад хайжардаг
шэгхүүрын жижирэ 5—6 ки-
лограммаар нэмэдэг. Ингээ
хүнэй үбшэн бээ болбол ху-
бэн шэнгээр хандагайн хүнэй
ахи оруулдаг шэдтэ хүсые
шэнгээтэ ха юм.

Энэ фармэдэ дэлхэй дээрэ
эгээл түрүүшынхөө хандагш
шуушан эбэр амиды ангууднаа
тайгагдан абтажа шангадаад,
лосекрин гэжэ эмизлгын пре-
парат буйлуулагдан гаргагдаа.
Лосекрин хадаа бүгын эбэр-
тээс гарадаг пептокриннаа эмэй
халаар найн шанартай гэжэ
тодорхойлогдоо. 18 жэлэйхү-

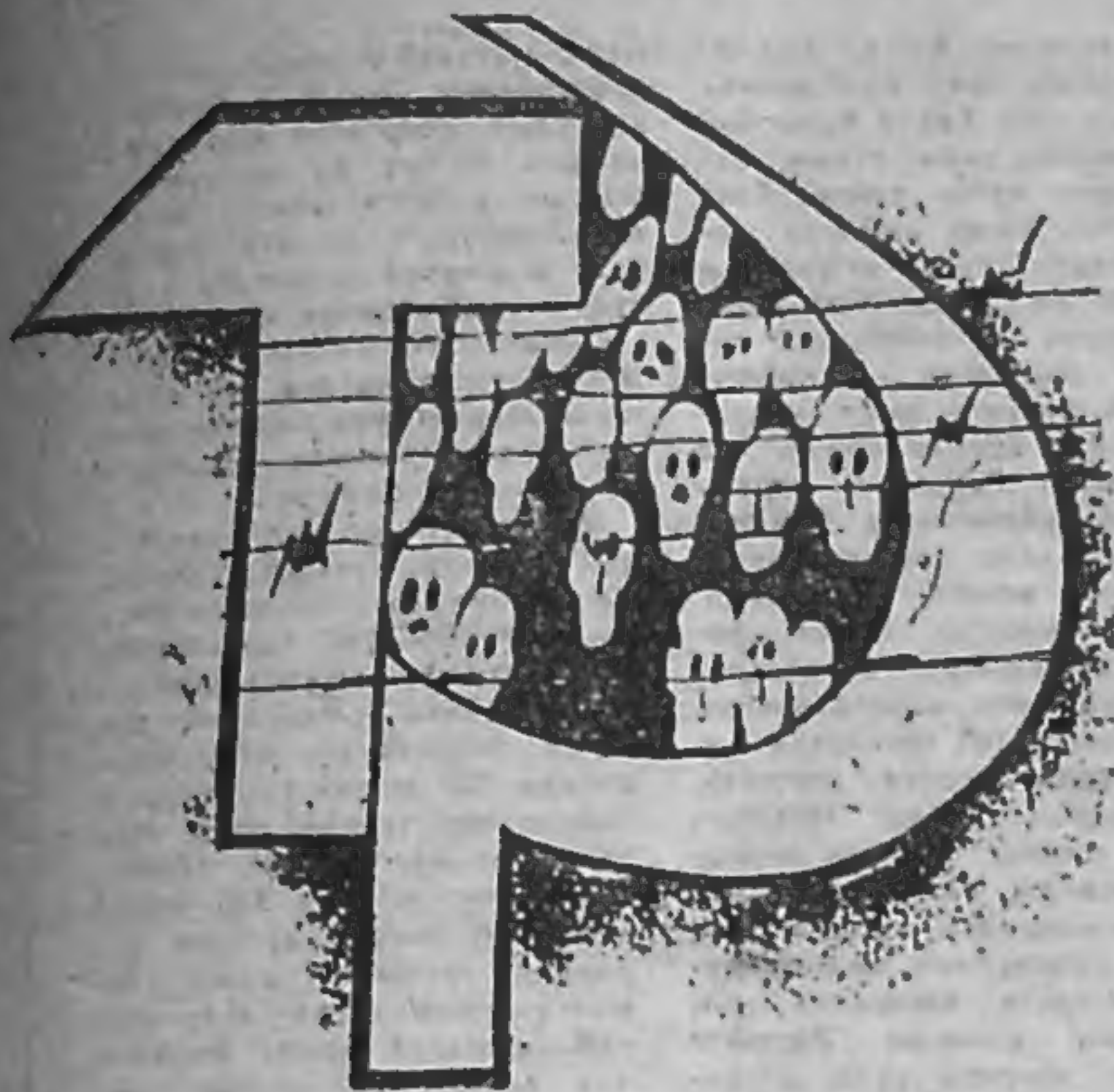
гасаа соо Костромада 242
хандагй тэжээгдэхэн, 13,2
мянган литр хүн хаагдахан
түүхэтэй. Эндэ баһал эгээл тү-
рүүшнхнхэ энгхнүүдые ма-
шинһаар хаадаг өргө туршаг-
даа хэн.

Хандагайнууд адуу малай хэрэглэдэггүй улааха, бороожо, улаан бурганаа, нарһанай шэлбүүнэ эндээг гээшэ. Тэдэндэ үбһэ сабанһанай, дуулаан дал, хашаа барһһанай үлүү. Хандагайнууд фермынгээ оршон тойрондо бэлшэдэг. Үдэртөө һаалгахаа, дөбһа долоохоо 3—5 дахин хотондоо өгээгэ зэмшлтай.

Манай республика дотор хандагийн фермэнүүддээ эмхидхэх арга боломжнууд бий. Хөвөөб гэхэд, Зөбайка-гийн гүрэнэй националын парк (Бэргэжэнай район), музей-зоопарк (Дээдэ-Онгостой) ба уула хадануудтай Бунтын, Бэргэжэнай, Захаймин, Алын болон бүсэд районудай госпромхоз, коопзери-промпхозуудай хутгалбарилгошад, эдэхбитэд бодомжлож үзөө хаа, найн үрэ дүн туйлаха аргатай гэжэ хөвөгдөнэ.

М. ГЫЛЫКОВ,
Биелог, охотовад.

Дахяад дабтагдахагүйн тула

Өөһэд тухайгаа дуулгыт!

ЭКСПЕДИЦИДЭ ТҮХЭЭРНЭБДИ

Буряадай АССР-тэ сүлэгдэ-
хэн хүнүүд тухай мэдээнүү-
дыа суглуулдаг хүнүүдэй нэ-
гэнби. Холын хойто зүгэй бо-
лон Сибириин газар нутагуу-
даар хэды олон хүнүүд сүлэг-
дэһэн, тамын зоболон үзэһэн
байнабди. Манай бүлэ мүн лэ
Сибирь руу сүлэгдэжэ, тэндэ
эсэгээ хүдөөлүүлэхэ баатай бо-
лоо хэмдэ. Энэ жэлдэ танай
нутаг руу ошоожо, дүтэнгөө хү-
нүүдэй хүүрнүүдыа түрэнх
нутаг рууны асарха хангаатайб-
ди. Хэрбээ тэдэнэй хүүрнүүдыа
олоогүй хаа, ямар бэ нэгэ тэм-
дэгүүдээр эли болгохо, он-
солон тэмдэглэхэ хүсэл бин.
Энээнхээ гадна түүхын хуу-
даанда нэмэри болгон шэнэ
мэдээнүүдыа суглуулха ханга-
тайбди. Ямаршье гэм хээгүй
вад, сүлэгдэһэн хүнүүд тухай,
бүхы хохидогшод тухай мэд-
ээнүүд бүхы хүнүүдэй анха-
ралда табигдаха еһотой. Сү-
лэгдэһэн хүнүүдэй зариманин
Загарайн, Хорини районудта,
мүн Байгал шадар, Улаан-Үдэ-
дэ ажауугаа. Загарайн район-
до (Шулуутайн ЛПХ) наһа ба-
ража, тэндэ хүдөөлүүлэгдэһэн
хүнүүдэй нэрэнүүдыа элирүүл-
хэ шухала.

Лауренчикас Патрас
1876—1948 он
Лукше (Лукшис) Юозас
1889—1949 он
Балчис Мотейс
1949—1950 он
Рунайге Грасильда
1902—1955 он
Рута
1950 он
Томошюнас Антанас
1897—1995 он
Маченене Вероника
1876—1950 он
Юозпайтис Патрас
1948 он

Энэ списогтэ бүхы хүнүүд
оруулагдаагүй. Загарайн рай-
ондо хандахадамнай, хариюу
ерээгүй. Иимэ списогтэй гра-
нит планта хүүр дээрэ асаржа
табижа гэжэ бэлдэнэбди. Тий-
мэхээ список соо нэмэлтэнүүд-
шье оруулагдажа магадгүй.
ЛУКШЕ ИОНАС.

ГУЛАГ тухай өхэ юумэн бэшгэ-
дэһэй, бэшгэдэжшье байдаг
гээшэ ваб даа. Тингээшье наань,
Сталиний лагеринуудай ямар но-
тагуудээр баригдаһыень үшөөл
хүсэд найнаар мэдэнэгүйбди. Хэ-
дэн олон түрмэнүүд, лагерьна
управлениүүд, лагерьна пункт-
нууд байгуулагдажа, сүлэгдэһэн
хүнүүдыа зобоохын өтээр зобоо-
хон, тамалһон байха юм. Ямар-
шье гэм хээгүй вад, сүлэгдэ-
туулгагдаһан хүнүүдэй нэрэнүүдыа
дурдаха болоо наамнай, бараг-
дахаар бэшэ олон байха! Тээд
гэнсэ өөһэдыень сүлэхэһөө гадна
бүхы бүлэнь, түрэлхидыень хэ-
нээдэг байгаа. Манай республи-
кадашье имээрхүү газарнууд олон
һэн. «Мемориалай» республикан-
ска отделени лагеринуудай бай-
һан газарнуудай картануудыа зо-
хоожо эхилээ. Тиймэхээ газетын
уншагшад манай отделенидэ ту-
һалха байха гэжэ найдагдана.
Иимэ түрмэнүүд болон лагерь-
нуудта сүлэгдэһэн, тамын зобо-
лон үзэһэн хүнүүдэй зариманин
мүнөө амиды мэндэ байжа бо-
лохо гэжэ найданабди. Иимэ хү-
нүүд мааньдта хэды өхэ туһалм-
жа хүргэжэ шадахабди. Ямар га-
зарта, городто гү, али поселог-

то имэ пунктнууд, лагерьнууд
бин һэм гэжэ зүбөөр нэрлэхье
оролдогты. Газарай нэрэ мэдэ-
хгүй хаа, гүхэл-шэнжыень нэр-
лэгты, почтын адрес заагты. Ямар
лагерини отделенидэ, управлени-
дэ табаатай байгааба гэжэ тэ-
лэгты. Үшөө тинхэдэ имэ пункт
гү, али лагерь хээшэ нээгдээ һэм?
Хэды хүнүүд сүлэгдэһэн байгаабди.
Лагерьта ямар ажал хэдэг һэмтэй?
Наһа бараһан хүнүүдыа хаана хү-
дөөлүүлдэг һэмтэй?

Харин мүнөө өөһэдынгөө мэдэ-
хэ юумэн тухай мэдээсэхэмнай,
«Мемориалай» адресаар хэдэн
олон анкетэнүүд эльгээгдэдэг.
«Сүлэгдэһэн газарай нэрэ, бол-
зор, лагерини номер» гэхэн хүсэ-
нэг соо минн лэ турлаа табигда-
даг байна. Оройдоол хэдэхэн ан-
кетэнүүд соо мэдээнүүд хүсэ-
дөөр бэшгэдээ. Эгшэ дүү Ку-
бальскинууд 1887 ондо түрэнх
хэ Марк Михайлович Кубаль-
ская тухайгаа анкетэдэ тэмдэг-
тлнүүдыа хээхэдэ, дээрэ дурсаг-
дагша хүснэг соо «Михайловка,
Захамини, Диндлагэ» гэжэ бэшэ-
нэ. Мария Михайловна 1937 ондо
Хягтын Кировэй нэрэмжэтэ ар-
тельдэ хүдэлжэ байхадаа бариг-
дажа, 58-дахы статьягаар арбан

жалай болзороор эртөөшэ заһаг-
даһан байна. Москваһаа 19.4 он-
до түрэнх. Эрхүү хотодо баг-
шанарай институтта һуража бай-
хадаа баригдаһан Галина Никола-
евна Кидеева тухай анкетэдэ тү-
рүүшээр Байнгондо, удаань За-
хаминий районий Холтосондо сү-
лэгдэһэн байгаа гэжэ тэмдэглэ-
дэнэ. Галина Николаевна волю-
франо молибденост шахтын ме-
ханическа цехтэ түдэлөө.

Заудинск-Наушки гэжэ түмэр
харгын барилгада хүдэлхөөр сү-
лэгдэһэн хүнэй дурдэлгонуудыа
анхарагдана табинабди. Тэрэ-
нэй басаганинхэ эсэгэтээ үул-
захаа ошодог байһан тухайгаа
бэшнэ. Загарайһаа найман кило-
метрэй зайда (мүнөө тэндэ га-
хайн ферма) монсо сонсо шу-
луугаар хушагдаһан харгы оршо-
дог. Энэ харгы сүлэгдэһэн хү-
нүүд барилһан гэжэ мэдэжэ абаа-
бди. Хурамшаһаа холо бэшэхэнэ
түбхинэһэн Олзон гэжэ газарта.
Ивалгын районий Оронго нута-
гай хажууда лагерини пунктнууд
бин һэн гэжэ мэдээнүүд соо хэ-
лэгдэнэ.

Өөһэд тухайгаа дуулгыт гэжэ
гүйнабди!

Түмэр замай станци болохо
Заудинск-Наушки гэжэ түмэр хар-
гы барилгын лагерьна управлени
оршоно. Энэ харгы гүшаад
онуудта сүлэгдэһэн хүнүүдэй хү-
сөөр баригдаһан байха юм. Ха-
хад километрэй зайда сүлэгдэ-
һэн хүнүүдыа ишэ тиншэнэ та-
раадаг пункт бин һэн. 1200 хү-
нүүд товарна вагонуудаар Смо-
ленск хотогоо эндэ асарагдаһан
байнабди. Нэгэ вагон соо аяар
32 хүн багтажа ерээгшэ һэн. 1938
оной мартын тэн бөгтэ Заудинск
хүрэгжэ ерээ һэмдэ гэжэ нана-
дагби. 200х200 метр талмайе ша-
бын түмэрөөр тойруулжа, булан
бүхэндэһэн үндэр гэхүүртэй ха-
руулкүүдыа табига. 7х21 метр
хэмжээнэй майханууд татагдажа,
тэдэн соо хэдэн олоороо бай-
даг болоо һэмдэ. Нойтон хаб-
тагайнуудаар хоер дөбхар наар-
нууд түхээрэгдээ. Хоер томо тү-
мэр пөшхөн нойтон түлээгээр ду-
лаасуулха гээшэ бэлэн бэшэ һэн.

Гадна долоон хоног соо нэгэ
дахин ороной элдэб городууд-
һаа 40—50 вагоноор хэдэн олон
сүлэгдэһэн хүнүүд эльгээгдэжэл
байха. Пункта тэдэниин илгэ-
жэ, 300—600-гавааар ишэ тин-
шэнэ эльгээдэг һэн. Үхэр мал туу-
һандал адляар морөөр намнажа,
тэдэниин лагерьна пунктнуудтэ
(колониууд гэжэ нэрлэгдэдэг
байгаа) асарха. Колони бүхэн
өөрын тусхай номертой һэн. Ба-
ригдажа байһан түмэр замай хо-
ер хажуугаар имэ пунктнууд хэ-
ды олон байгаабди.

300 хүнөө бүридэһэн манай
колонины хбагаар Галуута-Нуурай
станци туугаа. Гурбадахы үдэр-
төө өхээр эсэһэнхэйнууд тэндэ
хүрэгжэ ерээ һэмдэ. Хооһон де-
сэн соо, мүн ондоошье гэрнүүд
соо мааньдэ байлгэба.

Хоер үдэрэй туршада маань-
дыа 30—30-аар бүридэжэ, ажал
хүүлүүлбэгүй. Гурбадахы үдэртөө
поселогһоо 2—3 километрэй сая-
да тээ оршоһон хэдын хормой-
до туужа абаашаба. Монсогор
модо бэлдэжэ, мүшэрнүүдыень

1939 оной намар Галуута-Нуу-
рай станцида Заудинскһаа товар-
на поездинууд забда залигүй су-
бажа эхилбэ. Тэдэндэ улаан хир-
пинсэ ашагдажа, хайшаашааб
абаашагдадаг һэн. Шатаагдаһан
улаан хирпинсэ заводһоо үдэр
бүхэндэ автомашинуудаар Се-

ленгинск абаашагдадаг болобо.
Шатаһан хирпинсэ халуун пөз-
шэн сооһоо гаргаха гээшэ бэл-
лэн бэшэ һэн. Метр утатайгаар
гэр хюрегөөр түлээ тайрадаг,
өөһэдөө бэлдэдэг байгаабди. Пөз-
шэн руу имэ томо түлээ га-
раараа хээхэ гээшэ хэды хүшэр
һэн бэл.

Колонииһоо мэнэ мэнэ болоод
лэ 20—25 хүнүүдыа абажа, ондоо
колониуудта эльгээхэ. Тэдэнэй
орондо шэнэ хүнүүд ерэдэг бай-
гаа. Нэгэтэ үглөөгүүр бригада-
нуудыа тараалган дээрэ наряд
табигша шанга гэгшээр ингэжэ
хашхарба: «Бухгалтернууд болон
счетоводууд, алхам урагшаа га-
рагтай!» 12 хүнэй урагшаа гара-
хада, юумэ бэшэхэт гэжэ тэдэ-
нэртэ захирһан аад, проходнойн
саана гаргажа, салир барюулжа,
газар малтуулаа. Ингэжэл хүнүү-
дыа доромжолдог һэн.

Дүрбэн сүүдхын үнгэрһэн хой-
но наряд табигаг Сашка (Вязь-
мадахы тононой заводто хүдэл-
дэг байхэдэ тоһо хулуунанай-
гаа түлөө сүлэгдэһэн) намдэнигэ-
жэ хэлбэ: «Гамасков, мүнөөдэр
ажалдаа бү ошо, проходнойн ха-
жууда намайе хүлээгээрэй». Тэн-
дэ зогсожо байтарин Сашка ер-
жэ, намайе дахуулаа ГУЛАГ-һаа
ерэһэн начальнигта абаашаба. Са-
рэгэй хубсаһа үмдэһэн нюргаар
набтар тэрэ хүн хаана хүдэлһэм-
ши, ямар хургуули худартайбши,
юунэй түлөө сүлэгдөөбши, гэжэ
мэтээр асуудалнуудыа дээрэ дээр-
һэнэ һурашаба. Инженер мэр-
гэжэлтэй тэрэ набтархан хүн нам-
дэ хэдэн зургуудыа харуулжа,
схемэнүүдээр зузаан саарһан дээр-
тэ тон адляар буулгаха даабари
үгэбэ. Тэрэһээ хойшо суг хү-
дэлдэг болоо һэмдэ.

Дасанай нэгэ гэртэ конторо ту-
хээрэгдэжэ, арбаад хоногой тур-
шада тэндэ хүдэлхэ баатай бо-
лоо һэм. Удаань десатингаар,
ОТК-гай шалгагшаар, прорабай
туһалагшаар хүдэлжэ үзөөб.

1939 оной ноябрь һара хүр-
тэр элдэб ажал хэжэ, удаань шта-
бай колонида эльгээгдэжэ, лаге-

рини хоердохы отделениин үй-
лэдбэрини таһагта ажалладаг бо-
лобоб. Энэ отделени Тамчин по-
селоготэй дэбисхээр дээрэ оршонин
һэн. Поселогыё тойроод барил-
гын хэдэн колонионууд байгуу-
лагдаа. Колонинихид түмэр зам
бариха газар бэлдэжэ, үдэр хү-
нгүй ажалладаг байгаа.

52-дохы колониин хажууда хо-
ердохы дасан түбхинэхэй һэн.
Тэндэ автотранспортна ашаганай
колонино байдаг болобо. Пота-
лок болон хирпинсэ заавдыа
колониин ажалшад хангадаг бай-
гаа. Харин гурбадахы дасанда ла-
герьна лазарет түбхинэбэ. Тэн-
дэ ямаршье сагта үбшэнтэд олон
байдаг һэн. 1939 оной зүй би
ехээр үбдэжэ, хоер долоон хо-
ногой туршада тэндэ хэбтээб.
Хирпинсэ заводто агрегадуудыа
намтай суг хабсарһан механик
Гончаров намайе хүл дээрэһини
бодхоогоо гэжэ хэлэхэ байнаб.
Ганса араг яһан болотороо тур-
шайһан хүнүүд нилээд олон һэн.
Үдэр бүхэндэ хэдэн хүнүүд наһа
бараха... Үглөөгүүр гэгэшаа га-
рахадаһини үхэһэн хүнүүдыа үр-
гэбшэ дээрэ хээд, саашан абаа-
шажа ябаха. Лазерехээ гараха-
даа, хүнүүдыа хүдөөлүүлдэг ажал-
тай 40—45 наһанай хүнтэй хо-
рэлдөө һэм. Найнаар эдэлүүлдэг
байхэбди гэжэ хэлэхэдэнь, энэ
ажал хээшэ зүбшөөлөө үгөө һэм-
би гэжэ тэрэ шиираг бээтэй хүн
хэлэр... Лазерехээ хахад кило-
метрэй зайда нүхэнүүдыа мал-
тажа, үхэһэн хүнүүдыа хүдөө та-
бигаг байгаа. Хуурсагуудыа хэжэ
үрдэггүй хаа, минн лэ хубсаһа-
тайны табижархиха.

1940 оной май хүртээр хоердо-
хи отделенидэ хүдэлжэ, удаань
Заудинскдахы штабай колонида,
сентябрь һараһаа лагерини уп-
равленидэ диспетчерээр хүдэ-
лөөб. Ноябрь һарада намайе хэ-
дэн хүнүүдтэй хэмта. Коллас-Вор-
кута гэжэ түмэр замай барилга-
да тууһан байна.

А. ГАМАСКОВ.

ГАЛУУТА НУУРАЙ ХАЖУУДА ГУЛАГ

Хани нүхэдэй дүхэриг

Хүүгэдэй монгол
угсаата уран зохиолшодой
конференциие угтуулан

ДУГУЙЛАН ГЭЖЭ ЮУН БЭ?

«Дугуйлан» болбол монгол зоной хуушанай үгэ мүн. Тэрэниие монгол хэлэнэй тобшо тайлбарин толидо «хамтын хэсээл хэхээр нэгдэлэн хүнүүдэй бүлгэм» гэжэ бэшээтэй. Гэбшье дугуйлан гэхэн хуушанай үгэ мүнөөшье сэгта удха унгил алдаагүй, аха дүү ороной аймаг бүхэндэ тооной суглардаг уран зохиолой бүлгэмүүд тингэжэ нэрлэгдэнэ гэшшэ. Энэ манай дугуйлан хадаа уласхоорондын конференци — монгол үндэштэнэй хүүгэдэй уран зохиолой түүхэ домогто түрүүшын хуралдээн болоно. Тус конференци СССР-эй болон МНР-эй Уран зохиолшодой холбоонуудай хоорондо баталхан түсэбэй ёһоор, мүнөө, байгша морин жэлдэ, монгол арадай хубисхалэй болоһоор 69 жэлэй ойн найрай үедэ — июлинь 9—15-да Буряада ороной нийслэл Улаан-Удэ хотодо эхилээд, июлинь 16—23-да Монголой нийслэл Улаанбаатар хотодо түгсээтэ юм. Тэрэндэ Москвагай түбэй «Хүүгэдэй литература», Буряадай хүүгэдэй «Хэрэсгай», Хальмагай хүүгэдэй «Байр», Монголой хүүгэдэй «Оюун түлкюур», Убэр-Монголой хүүгэдэй «Цоморлиг» журналуудай

редколлегини түлөөлэгшэд хабаадаха юм. Манай совет делегацида «Хүүгэдэй литературин» ахмад редакторай орлогшо И. Нагаев (делегацие толгойлогшо), тус журналай редколлегини гэгшүүн, Украинин хүүгэдэй поэт Б. Чалый, Буряадай «Хэрэсгай» ахмад редактор Ц. Жимбиев, хүүгэдэй уран зохиолшод Ц. Дондогой, Э. Дугаров, хальмагай «Байр» ахмад редактор Н. Санджиев гэгшэд оролсоно. Монголой делегаци хадаа хүүгэдэй уран зохиолшод: С. Надмид (делегацие толгойлогшо), профессор П. Хорлоо, Д. Дабаз-Нима, Д. Оюун-Бадрах, «Оюун түлкюур» ахмад редактор С. Дан-Аажав гэгшэдэз бүридэнэ. Убэр-Монголой делегацин бүридэлдэ «Цоморлиг» ахмад редактор Уула, уран зохиолшо Хасбарс (делегацие толгойлогшо) гэгшэд ороно. Гурбан гүрэнэй түлөөлэгшэд монгол гарбалай, нэгэ хэлтэй зоной хүүгэдэй уран зохиолшод өһөн түрүүнэй аха дүүгэй дүхэрнгэ зэргэлэн хуушан гэшшэ. Монголшуудай хүүгэдэй уран зохиолшод аминананайгаа хүсэлье бэлүүлэн, өөһдэтнэ адли ажалтай энде нүхэдтээ уулзахадаа, зүбшэхэ

юмэниинь зүгөөргүй өхэ бээ даа. Түбхын түрүүндэ бидэнэр хүүгэдэй уран зохиол: арадай аман үгэ, үлгэр домог, үгүүлэл, зүжэг тухай нанал бодолоо хубаалдаха байхадни. Удэнь бээ бэвэньгэ номуудай танилсаха найн найхан зохиолнуудаа оршуулха, түрэл хэлэн дээрэ толлохо асуудалнуудыа шиндэхэ болонобди. Аха дүү литературнуудай түлөөлэгшээрэй хэһэн элидхэл, дуредхал, нанамжануудай тэдэ суглаан дээрэшье, телевизорээр, радиогооршье, газетэ, журналдашье дэлгэрэнгүгээр нэбтэрүүлэгдэхэ байһаниинь дамжаггүй. Манай «Хэрэсгай» журналайхид өөһдөнгөөсөө нанандаа горитойхон юмэ бүтээжэ байһан зон хадаа журналайнгаа гурбадахи номерыс Монголой хүүгэдэй уран зохиолшодой, уран зураашадай, хүжэм найруулагшадай хүсөөр гаргаһанаа, түрэлхи хэлээрнэ хэлбэгдэн дэбтэрнүүдые делегаци бүхэндэ бэлэглэхэ хүсэлтэбди. Гадна бидэнэр тэрэй эзэд байһан тула холоһоо бууһан хүндэтэ айлшадаа эгээл дээдын хэмжээндэ угтахэ хүсэлтэй тухээрнэбди. Гэхтэй хамта энэ өхэ суглаан ганса манай редак-

цида хабалтай бэшэ, манай республикын соёл болбосорой хэрэг мүн. Гадна бүхы буряад зоной нэрэ турын хэрэг болоно гэбэл зүйтэй байха ёһотой. Ушар нимэһээ манай Буряадай түлөөлэгшэд аха дүү монгол арадайнгаа хүүгэдэй уран зохиолшодой түрүүшын Дугуйлан — конференцие түүхэтэ ажал ябуулга шэнгээр хүлээн абана. Тус конференци Горькийн нэрэмжэтэ республикынскэ библиотекын өхэ зал соо зарлагдаха. Түбэй номой магазинда нээгдэхэ монгол номой дэмдэ амаршэлхэ, литература, байгалиин, этнографическа музейнуудтай танилсаха юм. Баһа түдөө гараха хэрэгтэй, энэ хүршэ байдаг Иволгин аймаг хүрэнжэ, Буддын шажамнай дасанда, Гильберын соххой конишодто, нэгдэхэ интернат хургуулиин, пионерүүдэй лагерята айлшалха юм. Хэжэнгын аймагай Эдэрмэт тосхондо буряад уран зохиолой үндэһэ һуури табигшадай нэгэн болохо Хоца Намсэрэвай музей хараха, баһа Хөөрхэ нутагта Социалист Ажалай Герой, РСФСР-эй хургуулиин Габьяата багша, Буряадай арадай уран зохиолшо Цокто Номтоёвой түрөөр нанананай найрта хабаадаха урлалтай. Эгээл һүүлдэ энэ нутагтайнай шэмэг болохо гээрдэйдэ зорижо, Сэлэнгэ мүнэниин тусхай катераар уруудан, алтан дэлхэйдэ алдаршһан Байгал далайдаа һүгдэжэ өрхө байха.

Дугуйланай түгсэхэлэй суглаан дээрэ тус конференциин хэһэн ажал хэрэгтэй дүн гаргагдаха ёһотой. Тингээд Дугуйланиие саг үргэлжэ хүтэлбэрилэн байха тусхай эмхи тогтоогдолол зохиоһон. Энэ конференцие заншалта болгон, тэрэниие жэл бүхэндэ үнэргэжэ, гурбан гүрэнэй хото хороудтаа элжэлэн сугларха түсэб баталагдабал эрхим байгаа. Тэршэлэн монгол үндэштэнэй хүүгэдэй уран зохиолшодой творческо хани барисаае улам бүрн хүжөөжэ; хүүгэдэй журналуудай савшанхи холбоо үргэдхэн, литература хуудануудые андалан гаргажа байхаа гадна, номернуудаа сүмөөрнэ түрэл арадайнгаа хэлэн дээрэ толлодог болохо хэрэгтэ дэм-

жэхэ; хүүгэдэй ансамблиини гострольнуудые, зурагай выставкнүүдые, спортиана мүнрсеонүүдые болон бусад хүмүүжэлгын хэрэгтэ туһатай ажал ябуулгануудые хүтэлхэ, зарим нэгэ журналай үүсхэлээр хүүгэдэй «жабайдалда» өшэ туһатай кооператив-ажакын тогтоодолол, тэрэндэ аха дүү арад зоной журналууд хамжан орожо, уласхоорондын хэмжээндэ хүргэжэ болоно...

Мүнөө жэл монгол арад зоной соёлой түүхэдэ гайхэмшагта ойнүүд тэмдэглэгдэхэ юм. ЮНЕСКО-гай тогтоолоор монголшуудай агууһа уран зохиол болохо «Монголой ни-гууца тобчианай» найруулагдаһаар 750 жэлэй ойн баярые найрлахаар түгээрэгдэнэ. Мүн баһа хальмаг арадай «Джонгар» эпос-үлгэрэй 550 жэлэй ойн найр болохо дүтэлөө. Буряадай хуушанай домог бэшлэгнүүдэй нэгэн «Бэргажанай» хуушанай домог бэшлэгдэ зориулһан суглаан зарлагдаад байна.

Монгол угсаатанай хүүгэдэй уран зохиолшодой тус уулзаһа энэ талаар түрүүшын ажал ябуулга болоно гэжэ эндэ хэлээ һамди. Тингээд савшадэ бусадшье зохиохы ажалтан хоорондоо нэгтэ холбоо барисаа тогтоожо, нэгэ түрэлтэй арадуудай соёлые улам дүтэ болгохо талаар хэмжээнүүдые абхааа гэжэ найдаха байхадни.

Юуб гэхэдэ, урдань бидэнэрэй хоорондохы харилсаа холбоон саг үргэлжин хэлбэриггүй, хэрэг бүтээхы шэнжэтгүй байгаа ха юм. Харин мүнөө бидэнэр хирэ болоод лэ сугларжа, савшадэ хайшаагаар ажаллаха байһан тухайгаа зүбшэн хэлсэжэ, дүй дүршлөөрөө хубаалдажа байхадни. Энэ хадаа нийэ уулзалтануудай тоя удханы болохо зэргэтэй. Ингэжэ манай арадууд бээ бөөтүхайгаа улам найн мэдэсэтэй болохо байна.

За, олон жэлнүүд соо, ерээдүйн найхан сэгта, мүнхын үедэ дугуйлан дээрэ уулзажа байхамнай болтогой!

Цыден-Жаб ЖИМБИЕВ,
«Дугуйлан» — конференциин эмхидхэлэй комитетэй түрүүлэгшэ, «Хэрэсгай» журналай ахмад редактор, Буряадай арадай уран зохиолшо.

Хүүгэдэй украин зохиолшо Богдан Чалый олон тоото номуудай автор юм. «Халашье нүхэдтэйбди», «Эбтэй анал», «Бидэ ба бидэнэй нүхэд тухай», «Найн нэрнүүд», «Зуун хүүгэдэе уринаба» гэһэн номуудһаа гадна бэшшье номуудые гаргаһан.

Б. Чалый Н. Островскийн нэрэмжэтэ украин комсомолой лауреат, Г.Х. Андерсенэй Уласхоорондын Хүндэтхэлэй дипломоор шагнагдаһан.

ШЭНЭ ГЭР

Хирпийсэ шабарһаа эхилээд, Хуу барилгада хэрэгтэй. Машина, машинаар тээгээд, Модо шулуу асаранхай. Саб-са! — хүхэ сабшана, Жиг-жиг! — хирөө жингалһа. Манай колхоз мандаа Манан байшан берине даа. Хайшан хэлтэйб энэхэнээ, — Хуушан жаахан гэрхэнээ! Ханөөмгай хүбүүн хашхарба: — ханааб, музейдэ үгээл! — гэбэ. Хүнүүд хараад тухайлхал: «Жэлһээ жэлдэ найжарнабди». Харин хүгшөөмнэй болохол Жаахан гэрхэнгээ эхсурсоод Шэнэ гэртээ һалар зөөхбди. Энэ жөөхон гэрээ эрхикбди. Нарһан тужын ойрохоно, Шэнхинуур толой эрьдэхэнэ, Наран тээшэ үүдэтэй Шэнэ гэрнэй бодоно.

УРЫН ГОРХОН

Мүльһэ сөһан хэйлана. Мүн үдэршье нэмэнэ. Үйлсөөр үрдэн уры дуудта: — Гүйгөөд намайе хүсэл даа! Халин хүкхуу шаалаа: — Холын холо зориха,

Хүсөөд үзэл дэа намайе, Хани минин Тимко. Тэрэнэй хойноһоо шардайсэ Тимкофэй халтиран харайба: — Ши үйлсөөр бү урдыш, Шабар шабха болгохош. Хүнүүд ябажа ядахал, Хүлөө муухай болгохол. Намда юуштэб, — гэжэ Наадан шууһана уры. — Түргэлэгтэ, үхибүүд, — гэжэ Тимкофэй хаштарба дэры. Үүдэ үрхэ нээгдэбэ. Үхибүүд гүйлдэн эрбэ. Хүрээ хүлгүүр баринхай, Хирпийсэ шулуу абанхай. Хорин гэр үрдилдэн, Хаалта бариба түргэжэн. Урышье хадуржа, Урда жалга руу урдаба. Үйлсөөр ябаһан зоной Үмдэ гүтал зуураһагүй. Шабар шабха тэдэнэй Хүл доро нилдайнагүй. Э. ДУГАРОВ оршуулба.

★ ★ ★

Николай Санджиев — хальмагай залуу уран зохиолшо. Үхибүүдтэ зориулһан зохиолнуудын хүүгэдэй журналуудта гарадаг. Манай «Хэрэсгай» журналдаш гарадаг байна. Н. Санджиев 1989 ондо эмхидхэгдэн хүүгэдэй «Байр» журналай ахмад редактораар эхнэ үдэрһөөнэ худэлжэ абана.

МИНИИ ЭЖЫ

Мүнөөдэр баярай үдэр. Мүнөөдэр тэнгэр үндэр. Энэ найхан дэбтэр Эжыдээ бэлэглэхэб. Минии эжы энхэргэн, Минии эжы нлдамхан.

Баран зондоо хүндэтэй, Багшынгаа ажалда дуратай. Би эжыгээ дуурлахаб, Би багша болохоб. Баатар, Миша, Болхонды Бэшүүлжэ, уншуулжа һургахаб.

ХИРЭЭ

Хирээ, хирээ хээгүүрээ, Хирэйн хүлхын бээрүүдэй. — Хирээ гэжэ хээээ Хан шамай нэрлээб! — Хээрэ хоноод, Боори дэрлээд, Хар-р, хар-р хагаалдагтам, Бар-дэм ходол ябадагтам, Хирээ гэжэ сэгээр Хүнүүд анханай нэрлээ. Л. ТАПХАЕВ хальмагһаа бурхадшалба.

★ ★ ★

Хүүгэдэй зохиолшо Жамбин Дашдондог 1941 ондо Булган аймагай Бүрэнхангай нутагта түрэнх. Булган аймагай дунда һургуули 1958 ондо, дээдэ һургуули 1963 ондо амжалттай найнаар дүүргээ. Һургуулида һуража байхааа шүлэг бэшэжэ эхилээ. «Аргатай хүбүүн» гэжэ түрүүшье номоор бишхэн уншагдаһаа мэдэжэ болоо һэн. Тэрэнһээ хойшо «Жолоошони» (1960 он), «Хөөр гарай гурбан бээлэй» (1964 он), «Хүхүүн шүлхүүд» (1965 он), «Нолонго» (1966 он), «Аба, эжы, би» (1969 он) болон бэшшье олон номуудые хэблүүлһэн байна. Номуудын ороод хэлэн дээрэ бэшшье аралуудай хэлэн дээрэ гараа.

АЯРАГ

Энэхэн айраг Эшхэрэн шууһна.

Шэнэхэн айраг Шэбэнэн шинганана. Хүүхүр соохоноо Хөөхтэн шууһана. Ундаа хэрхадэм Уралым шэмшэрүүлнэ. Айраг Ара хүндын Агуухы нгооной Адуун тэндэһээ өрээ юм. Аргагүй үгэ байха даа.

ТОМО ГАР

Гар, Гар Гэрһээ томо. Гар, Гар Гэрһээ бага. — Гар хагаад, Гэрһээ томо болоо юм! Гар хагаад, Гэрһээ бага болоо юм! — Гэрээ нюдэндөө ойртуулбад, Гэрээ хараад үзэл даа! Гар, Гар Моринһоо томо. Морин, Морин Гэрһээ бага. — Гар хагаад, Моринһоо томо болоо юм! Морин хагаад, Гэрһээ бага болоо юм! — Гэрээ нюдэндөө ойртуулбад, Морео хараад үзэл даа! Гар, Гар Наранһаа томо. Наран, Наран Гэрһээ бага.

— Гар хагаад Наранһаа томо болоо юм! Наран хагаад, Гэрһээ бага болоо юм! — Гэрээ нюдэндөө ойртуулбад, Наран хараад үзэл даа!

Д. ДАВАНЯМ

ЗУРГААН НАРЫН НЭГЭН

Мүнөөдэр — Хүсүн, хүсүн хүлөөхэ хүүгэд бидэнэй баяр, үдэн, үдэн хүлөөхэ үлгэтэй дүүгэй баяр, улас, улас мандаа улаан санхир далбаа, алас, алас хандаа анда нүхэдэй золгоо, байсан, байсан энээхэ багашууд бидэнэй баяр урам, урам энээхэ угтахэ өрээдүйн баяр, ярс, ярс шулуун ирагуу найхан алхам эгсэ, эгсэ халуун эльгэн нүхэдэй хэлхэни! Мүнөөдэр — Дайн дамжар хүсөөгүй далай сэдхэлэй хөөр, дайсан, дайсан тэргүүд — далай хүүгэдэй баяр, хөөрөн, хөөрөн тэгүүлэ хүнгэн. Мүнгэн бүмбэрсэг, өдөө, өдөө тэгүүлэ үнгүн, үнгүн бүмбэрсэг, энхэ, энхэ хүсгүшэ энэл бидэнэй баяр, эбэ, эбэ хүсгүшэ нарыа, зугаа сэнгэлтэй зургаан нарын нэгэн найжаа дэлхэй шэнэдхээ зунай нарын эжин. Р. Шоймарданов оршуулба.

(Ургажуулах. Эхнийх нь 22-26-дугаар тоонооруудтай).

Би хани нүүртээс Тучиновайд
ошожо яваа хэмдэг. Хани нү-
хари тийхэд Галуута-Нуурай шу-
луу нүүрхэнэй управлингийн ОР-
ын директорээр худэрхирхэдэ
байгаа. Харгыдаа тэрэмнй шулуу
нүүрхэнэй управлингийн хэрэг
ажал тухай, өөрингөө түсбэ хо-
лон бэрхшээл тухай хөөрбэ. Ха-
ни нүүрхэнгөө хөөрөө оройдоо
фонирхонгуй шагжа ялбандан
гэнтэ мэдэбэ. Юуб гэхэдэ, би
өөр тухайн бодожо яваа хө-
төмбө. Тэрэмнй хөрөөд оног-
комсомол юм. Комсомолой, пар-
тийн, совет хүтэлбэрлхы худэл
хэрндэ яваа. Партийнэ райкомо
нэгдэхн секретарьларшье, худэл
мэрилөө. Республикын худалаа
наймалгай, министршье байгаа.
Ажел худэлмэридөө амжалташье
туйлагдг нэн, мүн эндүү алдуу-
шье, бэрхшээлшье ушардаг бай-
гаа. Элдэб юмнэн дэ болодог
нэн дээ. Харни мүнөө ОРС-ын

Гармажал Тучиннок дунда ээргийн бээтэй, түрөнхайшаг, гэгэцшээ шүрбэлдэлг хүн байла. Тухайнхада, өхэл зоригтой хүн хэлбэртэй. Томоотой эр хүнэй энэбэл хилдэгтэл, урин зохидоор мийдэнэ. Энэнь хатуу зоригтой хүнэс онсо шинжэ юм. Гармажал Тучиннок тухээрэж хара нмодтэй, хунике уриханаар, хурсаар сэгз шэртэнэ. Гараараа зангажэ, хүндэмүүшэ хүнэй зангаар манике столдо уриба. Би тон анхарахтайгаар—бүри шудалангааршээ гэхэдэ болохо — гэрий эзэннике, байр байдлыннь адаглан харааб. Сэлэнгийн аймгта хүдэлмэрлэж байхан урдын колхозник гэжэ гэрий эзэннике хануулхаар юмэс огто угы. Тинхэдэ тэрэннике мин жөнөршөө, ямар нэгэ өхэ ээргэтэй нооншээ гэжэ ханхчаар бэлшэ, зүгөөр оорынгөө гараар хүдэлмэрлэдэг юрын шөхтөр, нүүр хэсхэдэй бригадир байна гэжэ албери зангаарнь тухайлхаар. Байр баидлыннь бэлэл юрынхээр тааруу зохидоор тухээрэгдэнхээр Улүү булуу юуман гэжэ огто угы. Үнгэ зүһөөрөөшөө, томо жэжээ рээшөө хуу тааранги, гэгээлэй бол босоронги айлай байра, байдла харагдана. Алда үргэн сээжтэй минихи хоёр өльганей ээргэ байрлагар гартай айхабтар задарюу томо хүн байха гэжэ гэрий эзэннике, уулзаагүй байхадаа ханхчаар бэлэб. Тингэн гэгээлэй ээргэ

бан хо
ни шэмэ

Африкан Бальбуев

Тэнгэри сүмэршоо юм аабы гэж ханахаар, айнахтар өлз унахтай аадар оробо гэжээ. Тэрэнгээ хойшо ниймэ өлз аадарай орохыг нэгтгэхье хаража үзэегүй. Мүнөөнэйхидэл гээгэр малтада машинанууд гэжээ тийхэдэ байгаагүй. Хүдэлмэришэд газараа хайлаагвар, хүрээр малтадаг хэн. Хүнгээр адтаржа байһандал орохо байһан аадарай үедэ газар малтажа байһан хүнүүдтэ ямар байгааб гэжэ тухайлна гүт. Уһан шабар хоер хударгад, нэгэ шэжиг булангир болоод, гээгэр юм малтагдаба гэжэби. Тийхэ үеын үсөөхэн автомашинанууд — тэдмэний гол түлэб полутархнууд аабдее — голдоо хүртээрөө шабартуушоод, хүршэгэнэжэл мэдэе юм. Тээд барилгыг ямаршье аадар бороо һатуулжэ шаданагүй — хүнүүд уһа шуухуунһан түлгэнэи шэнгээр нэгтгэрээрэ нороошье һаа, шуналтайгаар ажаллана. Тийхэдэ дархашуул нойтон модо сабшана, тарки монтернууд халтиржа унахаа айнгүйгөөр, голбо оодэ аһана.

[Үргэлжлэлийнх удаадах нө-
мөртө гарах].

— Би тамай тобиһан асууд-
лыг нигэжэ ойлогоноб,— гэжэ Тү-
чинов доолгого болон хулаа
неар дуугарба.— Бидэ хүүгэдэ
хууаүүжүүлэ хэрхээ сэг үргэлжэ
найжаруулжа байха ёһотойбди.
Арадай амжыг болон соёл, бол-
босоролой бүхы халбаряар эр-
хим дээдэ бэлэдхэлэй мэргэжэл-
тэд нэгэ үе, эхээр дуталдааг
байһан юм. Залуушуул эрдэм хур-
гуули, тээшэ аймагтар эхээр эр-
мэлзэгшэ хэн. Энэ эрмэлзэлынь
граммтай алибаа талаар дэмжэ-
дэг бэлэй. Рабфак, дээдэ хур-
гуулида орохо бэлэдхэлэй янз
бүрмин курсануудыг һанвад үзэ-
ел. Бүхы эдэ хургуулинуудта заа-
ха мэргэжэлтэд хүртэдэггүй бай-
гаа. Эгээл тикмэһээ залуушуул

Миний багада, колхоз болоогүй
тэрэ холын жэлнүүдтэ манай тү
рэл нютөгтэ Бажы ахай гэдэг
ульгэршэн өрэдэг хэм гэжэ но
мойнгоо нэгдэхэ бүлэгтэ дур
дахан байхаб. Тэрэмнай Бажей
Жатухавэс хэм. Энэ ульгэршэн
«Гэсэрье» хэврэдэг, энэ агуухэ
буряад ульгэрэй зорин дүрбэ
мянган мур сэжжээр мэдэдэг юм.
«Гэсэрье» тэрэ аялгалуудан өө
рындээрээ тон хонирхотойгоор

«Сэлэнгэ-90» урина

Сэлэнгэ мүнэнэй хажуу-газрын районудай хоорондо фестиваль үнгэрэхэ тухай үнгэрэгшэ жэлдэ Ивал-гын райондо шийдхэбэр абтаа лэн. Тинхэдэ Сэлэн-гын райондэ залуушуул илажа гараа. Байгша ондо Гусиноозерск хото энэ эста-фетэ үргэлжлүүлхэ еһотой.

Программда: оруулагда-ха зүйлүүд: — Сэлэнгын эрьдэ май-хэнгууды татагга; — канэт татагга, нацио-нальна барилдаан, гмир үр-гэлгэ, хүхюун зугаатай эс-тафетэ, армрестлинг, фут-бол, волейбол болон л-птэ наадлгга; — национальна хубсхан, хүгжэм болон хатар наа-

дам, газетэ, эмблема бо-лон национальна кухни де-легацэ бүхэндэ байха еһо-той; — команда бүхэнөө 6 хүн «Хаана! Юун! Хэзээ!» гэхэн конкурсдо хабарадажа, бурхад оронойнгоо түүхэ ту-шаа өсуудэлнуудта хариюу-сах;

— үдэшэ бүхэндэ диско-технүүд, гитарын үдэшлгэ доро дуунууд үнгэрэгдэхэ.

Мүнөө дээрээ Зэдын.

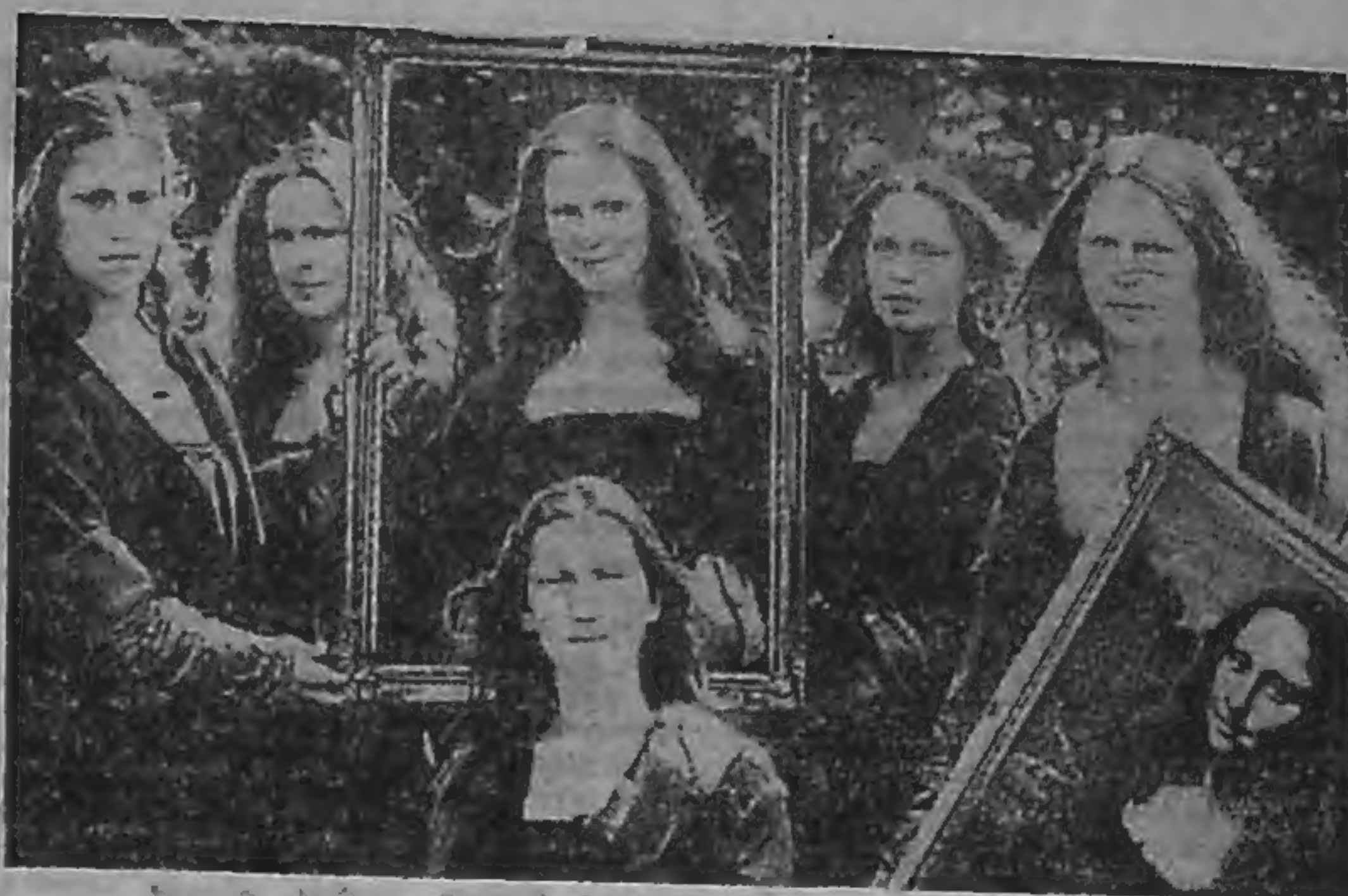
Прибайкалин, Захаамнай,

Хиэгтын районууд мэдүүл-гэнүүднэ үгөөд байна. Ком-

сомолой обкомброшье ко-мандэ бүридхэгдэхэн гэжэ

дуулгабди.

Н. АЛОВА.

МОНА ЛИЗЫЕ ХАНУУЛНА ГҮ?

НАЙДАЛАЙ ТЕЛЕФОН

«Найдалай телефон» — 2-44-38 — воскресенни үдэрнүүдтэ 14-ноо 20 саг болотор хүдэлнэ. «Мобин» «найдалай телефон» үдэр бүхэндэ 20 сагтаа үглөө-нэй 6 саг болотор хүдэлнэ. Таанадтай хөөрэлдөө үүсхэхэ гэдэл: понедельник — психолог, вторник — журналист, среда — сексолог, четверг — багша, пятница — социальная хангалын министр-тын мэргэжлэт, суббота — юрист, воскресенье — прав-ослаана, буддын шажангуудай албатам.

Манда хандагты!

Телефон: 2-35-74.

Байгалда туһалха гэбэл аян замда бэлдэгты!

Июлинь 20 — августын 6. Эгээл эдэл үдэрнүүдтэ бурз-дай нислэл хотоһоо Байкальск тээшэ экологическа марш эхил-хэ. Целлюлозно-картонно ком-бинадай поселок — Селе-гинск болон бусад һуурин тос-хонууд аян замда дайралдахэ.

Бурхадта ажалуудга бүхэ хү-нүүдэй анхарал Байгал далай-да хандуулха зорилготойгоор манай республика дотор тү-рүүшэн экологическа марш эхидхэгдэхэн. Национальнз омогорхол болохо Байгал да-лайда аймагтар гамтайгаар хан-дадаг болоол! Тэрэниие ар-шалан хамгаалха гэшэ ганса манай Бурхадта ажалуудга хү-нүүдэй бэшэ, мүн бүхэ оро-ноймнай уялга болохо еһотой.

Байгал шадарай тосхонуудта ажалуудга хүнүүдтэй үүлзэл-ганууды үнгэрэгжэ, хөөрэл-дөөнүүды эхидхэгдэхэ. Эко-логическа митингүүд байгаа-ли хамгаалха гэхэн уялтай.

Тэдэндэ Байгал далайн хуби-залагаар үнэн зүрхэнөө на-наагаа зободог хүнүүд хабза-дахэ бшуу.

«Арад зон Байгалд түлөө» гэхэн хүдлөөн болон Байга-лай фонд экологическа марш эхидхэнэ. Ямаршье наһанай, ямаршье мэргэжлэтэй хүнүү-дэй тэрэндэ хабарадахэ бо-лохо гэжэ мэдээсэбди. Ин-валидуудшье маршда уригда-нэ. Энэ шухала хэмжээ ябуул-гада хабарадахы хүсэбэл, бу-ридхэлдэ орохо хэрэгтэй. Ингэ-жэ бидэ таанадые пятница бү-хэндэ 19.00 сагта нимэ адре-саар хүлээнэбди: Смолиной үйлсэ, 38, МЖК-гай штэб (Горькийн нэрэмжэтэ библио-текин хажууд).

Мотоциклуудтай эдиршүү-лэй туһаламжа маанадта мүн-лэ хэрэгтэй.

«Арад зон Байгалд түлөө» гэхэн хүдлөөн.

ЭЛҮҮР ЭНХҮН БУЛАН

Онтохоной. Золушкадал адли хуби аалатай гэжэ юрын үр-мэдэһэн тухай хэлэхэдэмни зарим хүнүүд гайхажашье магад-гүй. Тээд яһала үндэһэтэйгөөр ингэжэ сасуулжа үзэнэб гэжэ наһанаб. Үнэхөөрөөшье хорёо-гой хажуугаар, ороод соогуур, үйлсэ гудамжаар, тобоор хэ-лэбэл, бүхэ газарнуудгаар үр-гэдаг гашуун амтатай үрмэдэ-һэн хүнүүдэй анхарал байа хандуулдаггүй байха. Тээд най-наар адаглан хараа наатнай, энэ ургамалай набаһан хэды-гөөб. Нэс талаһаа мүнзгий, нүгөө талаһаа хара ногоон үн-гэтэй. Сэсэгын ямар бэ нэгэ ондоохон үнэрөөр холоһоо ан-хилдаг. Гол эшэн хүри улаан үнгэтэй байдаг гэшэ.

Энэ ногоон нэрээр аймаг-тар өхэ аюулда ороһон нэгэ город нэрлэгдэнхэй.

Юрын лэ морин үрмэдэһэн тухай хөөрэлдэжэ байнабди.

...Эндэ наахана дүрбэн жэ-лэй туршада уулзаагүй хани басагантала ушарааб. Саг үр-гэлжэ хүйтэ абадаг, гайморит болон эхэмэ үбшэнүүдтэ мэ-нэ мэнэ болоод лэ нэрбэгдэ-дэг байһан тэрэ басган мүнөө сээр сула болошонхой ябаа лэн.

— Жэлэй туршада нэгшье дахин үбдөөгүйб. Арһаминшье сээр болошоол!

— Тээд хайшан гэжэ бээ арһалабши! Юун туһалааб!

— Неделин туршада хоер дахин тоенажерно залда, бас-

сейндэ, саунада ошодог бай-гааб...

Юрээдэ эндэ ута унжгай тайлбари, тобоолол хэлэнэй үлүү.

Бүхэ хүнүүд бээ шанга ба-рижа, спортоор һонирхожо, бээ һорижо шададаггүй гэжэ сэхынь хэлээ наа дээрэ ха. Эм домгүйгөөр, хажуу тээһээ туһаламжагүйгөөр бээ арһа-ка гэшэ хүшэр. Маанадай үдэр бүхэндэ ушардаг юрын морин үрмэдэһэн өхэ туһаламжа хүр-гэхэ байна.

Энэ үбшэнэй набаһан үн-дэһэн арадай медицинэдэ үр-гэнөөр хэрэглэгдэдэг. Найнаар эдэгдэггүй шархануудта на-баһанинь туһа хүргэдэг, аме-норей, дисменорей гэхэ мэтэ үбшэнүүды амжалтатайгаар арһалдаг байна.

Түбэги хоолойн ханаданда тон найнаар мөлөөлдэг бай-һандан эрдэмтэд морин үр-мэдэһэндэ анхардаг болонхой. Энэ үбшэн кортизондол адли үүргэ дүүргэдэг байна.

Бүхэли зунаа, үшөө тинхэдэ орой намаршье морин үрмэ-дэһэнэй үндэһэн болон наба-һа суглуулжа болоно. Нэрвэ

системэдэ, тэрэ тоодо, невроз болон нейроциркуляторна ди-стонида, климатическэ не-вроздо, унадаг үбшэндэ амжал-татайгаар хэрэглэгдэнэ.

Гэдэһэ доторой үбшэнүүдтэ мүн лэ амжалтатайгаар хэрэг-лэгдэдэг байна. Ингэжэ гастрит, колит, холецистит, сахарна диабет гэхэ мэтэ үбшэнүүды арһална. Хятада холерэ, про-каза гэхэ мэтэ аюултай үбшэн-гүүды энэ үбшөөр арһална.

Урдандаа морин үрмэдэһэ-нэй үндэһөөр унадаг үбшэнүү-дэй үндэһөөр унадаг үбшэнүү-

дэ, эхнэрэй үбшэнүүды ар-галдаг байгаа.

Үрмэдэһэнэй үрэн эршүү-лэй тамир шадал дээшлүүлдэг. Нэгэ столово халбага үбшэ-стан унан соо хэжэ, 3 мину-тын туршада бусалгананайгаа удаа 25 минутын туршада байл-гахэ. Тингээд марлаар шүүжэ, үдэрэй туршада эдөөнэй урда тээхэн уудаг байха. Нэрвэ эхэр хүдэлгэхэдөө, нимэ шүү-һэ уубал, бэстнай амарха.

Юрын лэ үрмэдэһэн нимэ олон үбшэнүүды арһалха ар-гатай байна. бшуу! Еһотой эди шэди гэжэ хэлэмээр.

Ольга КУЗНЕЦОВА, врач-фитотерапевт.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Калан-даршви, 23. Телефоны: зам, редактора — 2-34-06, секретари-тата — 2-34-41; отделов: идео-логический — 2-43-23, социаль-но-экономический проблем — 2-43-23, писем и образования, тэ гарадаг.

переводов — 2-40-57, коррек-торская — 2-35-74.

Долоон хоногто нэгэ удаа СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮД.

Газета отпечатана в респуб-ликанской типографии Госу-дарственного комитета Бурят-ской АССР по делам изда-тельства, полиграфии и книж-ной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00426.

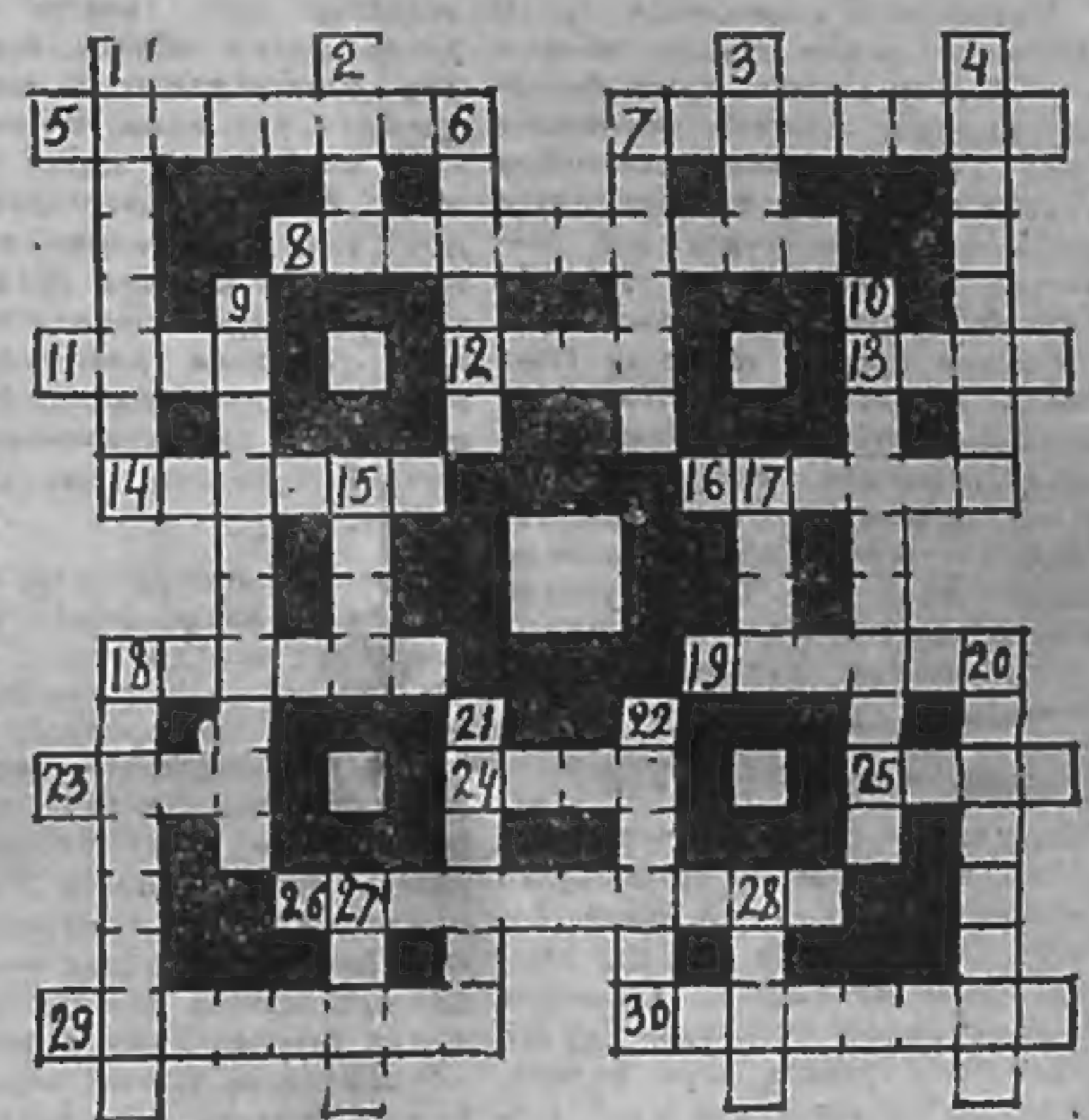
Редактор Александр ДРУЖИНИН.

КИНО

«ДРУЖБА»
«Кешей Бессмертный» — 10, «Отпетые мошенники» — 11-30, 13-50, 16, 18-20, 20-40.
«РОДИНА»
«Тракти-Вентил» — 10, 16-40, «Замужем за мафией» — 14 (удл.), 18-10, 22-20, «Беловень судьбы» (2 серии) — 11-30, 20.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — «Баловень судьбы» (2 серии) — 10, 12-40, 15-20, 18-10, 20-40. Зеленый зал — «Ко мне, Мухтар!» — 10, «Фанат» — 11-50, 15-20, 21, «Закон-данный доллар» — 13-30, 17, 19.
«ОКТАБРЬ»
«Лето в раковине» (1 се-рия) — 9-40, «Отпетые мо-шенники» — 11-10, 13, 15, 17, 19.
«ВОСТОК»
Новый сборник мультфиль-мов — 15-30, «Моя зо-лут Арлекино» (2 серии) — 18, 21.
«АРШАН»
«Несуразные каникулы» — 17, «Белый велосипед» — 19, 21.
«ЗЕЛЕНый»
«Траведия в стиле рок» (2 серии) — 20.

ТАСС-ай фотохронико.

КРОССВОРД

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 5. Со-ратник В. И. Ленина, револю-ционер. 7. Герой Социалисти-ческого Труда из Бурятии. 8. Выдержка, выписка из како-го-нибудь текста. 11. Кресть-янский дом. 12. Шелковая ткань. 13. Финская певица, пе-дагог, солистка финской оперы. 14. Никотиновая кислота. 16. Лубяная часть коры молодой липы, разделенная на узкие полоски. 18. Учреждение в русском государстве XVI—XVII веков, ведавшее отдель-ной отраслью управления или отдельной территорией. 19. Бурятское женское имя. 23. Колющая часть органа напа-дения и защиты у некоторых насекомых. 24. Пушной зве-рек. 25. Площадка для разва-дения и поддержания огня. 26. Название ствола в пожар-ной технике. 29. Народный по-эт Бурятии. 30. Ослабление междунородной напряженности.

ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Река в Бурятии. 2. Постановление вер-ховного органа власти. 3. Ры-бы семейства окузовых. 4. Ка-чество, признак, составляющий отличительную особенность че-го-нибудь. 6. Скопление льда.

7. Система подземных кана-лов, посредством которых осу-ществляется осушение. 9. Пи-сатель Бурятии. 10. Спортсмен из Бурятии, серебряный при-зер Олимпийских игр. 15. Швей-ный инструмент. 17. Минераль-ная краска желтого или крас-ного цвета. 18. Плоскостное несамостоятельное беспалубное судно для перевозки грузов. 20. Одна из величайших рек в мире. 21. Летчик-космонавт СССР, дважды Герой Совет-ского Союза. 22. Фигура выс-шего пилотажа. 27. Озеро на Кавказе. 28. Город в Иране.

ИЮНИН 30-ДА ТОЛИЛОГДО-НОН КРОССВОРДЫН ХАРИОУ-НУУД.

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 6. Чет-веростишие. 9. Убор. 10. Елец. 11. Голозая. 15. Метчик. 16. Нейлон. 17. Рисование. 18. Число. 19. Тесла. 20. Парадиг-ма. 21. Солдат. 23. Кишлак. 24. Нумерация. 26. Этап. 28. Шли. 29. Лексикография.

ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Фотр. 2. Свиток. 3. Зотов. 4. Циклон. 5. Бизе. 7. Объективность. 8. Демобилизация. 11. Гидро-план. 12. Основание. 13. Ак-ватинга. 14. Вегетация. 32. Ту-алет. 23. «Кинжал». 25. Ротат. 27. Плед. 28. Шкив.